

Sveriges ekonomi

Statistiskt perspektiv

The logo for SCB (Statistiska centralbyrån) is a dark grey circle containing the white letters 'SCB' in a bold, sans-serif font.

Statistiska centralbyrån
Statistics Sweden

Statistiska centralbyrån
Statistics Sweden

Ur innehållet:

Låg konsumtion bakom dämpad BNP-tillväxt.....sid 3

Utfallet för första kvartalet 2008 bekräftade den avtagande trend som varit rådande för BNP-tillväxten sedan första halvåret 2006. Den kalenderkorrigerade BNP var 2,2 procent högre än första kvartalet 2007. Hushållens konsumtionsutveckling var den svagaste på tre år och det fanns en tydlig tendens till högre prisökningar än tidigare.

Olika valutakurser ger konsistensproblemsid 7

De senaste årens snabba internationalisering har lett till stora valutaflöden till och från de svenska multinationella företagen. I statistiken riskerar val av omräkningskurs att skapa diskrepanser, vilket leder till att det kan uppstå felaktigheter i olika statistiska undersökningar.

Produktivitet och konkurrens viktiga för prisutvecklingen i Norden.....sid 16

Tillväxten har varit relativt bra i alla de nordiska länderna under perioden 1993–2006. Näringslivets bruttoproduktion växte allra bäst i Finland följt av Sverige, därefter Norge och sist Danmark. Skillnaden i den teknologiska utvecklingen, eller multifaktorproduktiviteten, verkar vara den viktigaste förklaringen till dessa skillnader i tillväxt mellan länderna.

Nummer 2•2008

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Internationell utblick.....	4
Export och import	5
Valutaomräkning i statistiken	7
Hushållens konsumtion.....	10
Offentlig konsumtion	13
Bruttoinvesteringar	14
Tillväxt i Norden	16
Arbetsmarknad.....	19
Offentliga pensioner	20
Summary	23

SCB-Indikatorer

Webbpublikationen *SCB-Indikatorer* utkommer omkring den första i varje månad (utom i augusti) och ger en översikt av konjunkturläget, baserad på de färskaste siffrorna. Du hittar den på www.scb.se. Välj Fokusområden, Sveriges ekonomi, *SCB-Indikatorer*.

Sammanfattning

Låg konsumtion bakom dämpad BNP-tillväxt

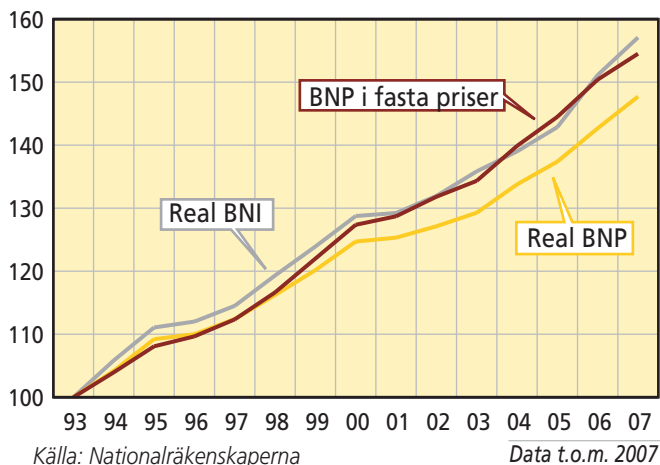
Utfallet för första kvartalet 2008 bekräftade den avtagande trend som varit rådande för BNP-tillväxten sedan första halvåret 2006. Den kalenderkorrigerade BNP var 2,2 procent högre än första kvartalet 2007. Kalendereffekten var ovanligt stor och drog ner BNP-tillväxten med 1,2 procentenheter. Hushållens konsumtionsutveckling var den svagaste på tre år och det fanns en tydlig tendens till högre prisökningar än tidigare. Exportnettot drog upp BNP-tillväxten för första gången sedan fjärde kvartalet 2006, mest beroende på långsammare importökning.

Den faktiska BNP-ökningen, utan hänsyn till kalendereffekter, blev 1,0 procent. Den säsongrensade uppgången jämfört med sista kvartalet i fjol var 0,4 procent. Första kvartalet i år var därmed det svagaste sedan 2003.

Exportnettot bidrog till BNP-tillväxten med 0,5 procentenheter. Framför allt berodde detta på en långsammare importökning av varor – i mindre grad på en stark export. Utvecklingen av merchanting var markant svagare än vad som varit vanligt de senaste åren, medan tjänsteexporten i övrigt steg i god takt. Under kvartalet skedde en påtaglig försämring av terms of trade. De kraftiga prisökningarna på energivaror och på vissa typer av livsmedel drog upp importpriserna som steg betydligt mer än exportpriserna.

BNP i fasta priser, real BNP och real BNI

Index 1993=100

Jämfört med första kvartalet i fjol så har terms of trade försämrats med knappt 2 procent. Real BNP som är korrigerad för utvecklingen av terms of trade har, sett över den senaste 15-årsperioden, utvecklats något långsammare än BNP i fasta priser. Den reala bruttonationalinkomsten har däremot stigit något mer, mest markant de två senaste åren.

Hushållskonsumtionen uppvisade en ganska svag ökning under första kvartalet. Uppgången med 2,0 procent är den lägsta sedan första kvartalet 2005 och bidraget till BNP-tillväxten blev 0,9 procentenheter. En möjlig orsak till den måttliga uppgången kan vara en långsammare ökning av fastighetspriserna, som begränsat det tillgängliga låneutrymmet. Dessutom har under senare delen av 2007 stagnerande och efter hand något krympande finansiella tillgångar hos hushållen bromsat konsumtionsbenägenheten. Bidragande har också det successivt ökande ränteläget varit. Utvecklingen av den disponibla inkomsten under första kvartalet uppvisade inga direkt anmärkningsvärda drag, även om ökningstakten gick ned något. Inkomsten ökade med 1,3 procent realt. Sparkvoten visade en något sjunkande tendens. Den offentliga konsumtionen minskade med drygt 1 procent. Nedgången var störst på den primärkommunala sidan.

De fasta bruttoinvesteringarna fortsatte uppåt i god takt under första kvartalet. Investeringsstillväxten dominerades av leasing, där bilar utgör största delen, samt av investeringar i byggnader, förutom bostäder. Ökningen kan i stor utsträckning hänföras till tjänstebranscherna. Lagerinvesteringarna påverkade BNP-tillväxten mer än vanligt och gav en dämpande effekt på drygt en procentenhet.

Från sista kvartalet 2006 till första kvartalet 2007 föll arbetsproduktiviteten i det svenska näringslivet med 0,8 procent. Detta följdes under resten av året av marginella produktivetsminskningar under samtliga tre kvartal. Utvecklingen bröts under det första kvartalet 2008 och produktiviteten ökade med 0,3 procent. Det är fortfarande en låg tillväxttakt jämfört med utvecklingen under det senaste dryga decenniet. Det svenska näringslivet har sedan 1993 lyckats hålla en hög tillväxttakt i såväl arbetsproduktivitet som multifaktorproduktivitet. Multifaktorproduktivitets utveckling i ett nordiskt perspektiv redovisas i en temaartikel.

Utrikeshandeln är behäftad med olika typer av mätproblem. Omräkning av export och import mellan olika valutor är ett sådant problem som kan skapa diskrepanser mellan olika statistiska undersökningar och göra dessa mer svårtolkade. I en temaartikel redogörs för det arbete som genomförts i ett projekt, där avsikten varit att studera de multinationella företagens agerande på valutaområdet.

För att de offentliga pensionernas påverkan på de offentliga finanserna ska kunna belysas på ett bättre sätt i nationalräkenskaperna har ett förslag tagits fram i anknytning till arbetet med revideringen av SNA 93 (System of National Accounts). Arbetet presenteras i en temaartikel.

Svagare BNP-tillväxt i omvärlden

Världsekonomin präglas liksom den svenska av avtagande tillväxt i kombination med stigande inflationsimpulser drivna av energi- och livsmedelspriser. Den globala tillväxten dämpades något i slutet på förra året, men avmattningen har dock inte förvärrats ytterligare under det inledande kvartalet 2008. Totala BNP för OECD växte med en årstakt på runt 2 procent vilket är oförändrat jämfört med kvartalet innan. Utvecklingen för de största ekonomierna var annars något splittrad. Tillväxten i USA och i delar av Europa har försvagats medan tillväxten i Japan förbättrades och Tyskland noterade den högsta tillväxttakten på 12 år.

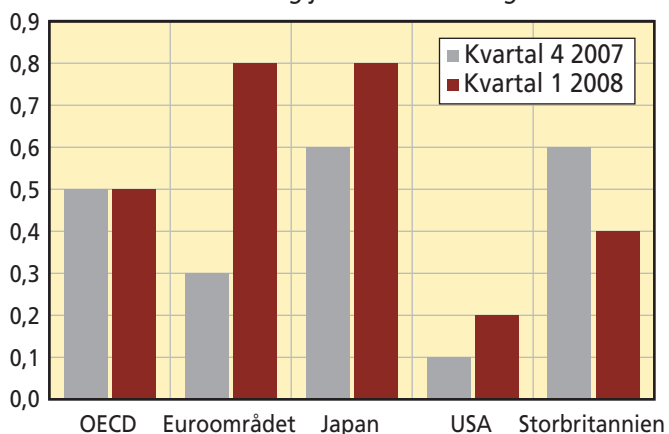
Den ekonomiska bilden har under det inledande kvartalet 2008 karaktäriserats av:

- Svagare ekonomisk tillväxt i stora delar av världen med USA i spetsen
- Fallande börskurser och en generellt mer dämpad utveckling för bostadspriserna
- En osäkerhet på finansmarknaden som stramat åt likviditeten, vilket bland annat fått bankerna att bli mer restriktiva i sin utlåning
- Stigande energi-, livsmedels- och råvarupriser

Mer fokus än tidigare har riktats mot stigande priser på energi och jordbruksprodukter. Oljepriset har under första kvartalet stigit med 9 procent och med hela 48 procent på ett år (mars 07–mars 08). Men oljan handlas i dollar vilket medför att uppgången inte blir lika stor räknat i svenska kronor, eftersom kronan under det senaste året stärkts med 14 procent mot dollarn. Stora uppgångar i världsmarknadspri- ser noteras även för spannmål och metaller, även om vissa av dem haft en rekyl tillbaka efter snabba prisstegringar under ett relativt kort tidsspann.

BNP-tillväxt

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal

Källa: OECD och Eurostat

Fortsatt svag BNP-tillväxt i USA

Tillväxten i USA kom in på 0,9 procent uppräknat till årstakt enligt de preliminära beräkningarna för första kvartalet. Det var något högre än utfallet för fjärde kvartalet som var 0,6 procent. Innehållet i tillväxten förändrades dock relativt mycket mellan kvartalen och den stigande BNP-tillväxten kan härledas till en stor omsvängning i lagrens bidrag med hela 2 procentenheter – från ett negativt bidrag för fjärde kvartalet på –1,8 procentenheter till ett positivt bidrag på 0,2 procentenheter för första kvartalet. De offentliga utgifterna ökade också mer än kvartalet innan, främst genom stigande försvarsutgifter, vilket drog upp tillväxten i den amerikanska ekonomin. Tre av de stora och viktiga posterna i försörjningsbalansen noterade samtliga en försämring mellan kvartalen. Det gäller den privata konsumtionen, de fasta bruttoinvesteringarna och utrikeshandeln. Den svagare dollarn tenderar att stärka utrikeshandeln och därmed även tillväxten i USA, men exporten ökade inte lika mycket första kvartalet som för fjärde kvartalet året innan.

Tysklands BNP steg oväntat kraftigt

För Europas största ekonomi, den tyska, var tillväxten under det första kvartalet starkare än på mycket länge. Drivande för den något oväntade accelerationen i den tyska tillväxttakten var en kombination av ökade investeringar och högre konsumtion. Förändringar i lagren bidrog med 0,7 procentenheter till första kvartalets säsongjusterade BNP-ökning på 1,5 procent. Jämfört med första kvartalet 2007 ökade BNP i Tyskland med 2,6 procent kalenderkorrigerat. Kalenderefekten var förhållandevis stor första kvartalet. Den faktiska tillväxten, utan justering för antalet arbetsdagar, uppgick istället till 1,8 procent. Orsaken till den stora kalendereffekten är precis som i Sverige att påsken i år inföll under första kvartalet. Tyskland är Sveriges största handelspartner och mottagare av 10 procent av Sveriges totala export.

Svagare i stora delar av övriga Europa

De baltiska staterna har gått från att vara de snabbast växande inom EU efter medlemskapet 2004 till att nu ha den svagaste tillväxten. Kraftigt stigande inflation har inverkat negativt på den reala BNP-utvecklingen. Sämst var tillväxten i Estland vars BNP sjönk med 1,9 procent jämfört med kvartalet innan.

Spaniens BNP-tillväxt saktade in till den lägsta på 13 år under första kvartalet. Den svaga bostadsmarknaden är en bidragande orsak till den svaga tillväxten. Tillväxten första kvartalet saktade in till 0,3 procent från tidigare 0,8 procent i jämförelse med kvartalet innan.

I statistiken syns nu en försvagad BNP-utveckling i många länder. De svagare utsikterna har också föranlett de båda stora internationella organisationerna OECD och IMF att

skriva ner sina prognoser för världsekonomin under första kvartalet.

Utvecklingen är fortsatt stark i Kina, Indien, Ryssland och Brasilien

BNP-tillväxten är fortsatt god i BRIC-länderna – Brasilien, Ryssland, Indien och Kina – även om tillväxten har avtagit något i och med den globala avmattningen. Kinas BNP-till-

växt saktade in något till 10,6 procent under första kvartalet 2008. Även de övriga BRIC-ländernas tillväxt förväntas av OECD att sakta in något under innevarande år. Utvecklingen är ändå fortsatt stark i BRIC-länderna och de svarar nu för cirka hälften av världens BNP-tillväxt.

Kontaktperson: Martin Daniels, 08-506 942 64

Export och import

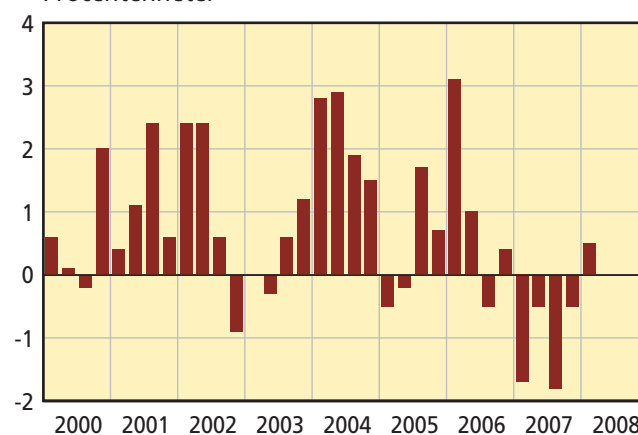
Utrikeshandeln med varor bidrog åter till tillväxten

Under det första kvartalet 2008 bidrog åter varuhandeln till Sveriges BNP-tillväxt jämfört med samma kvartal föregående år. Bidraget var 0,3 procentenheter. Den allt viktigare tjänstehandeln gav i vanlig ordning ett tillskott till BNP-tillväxten, detta kvartal på 0,2 procentenheter. Utrikeshandelns samlade bidrag till BNP-förändringen på 0,5 procentenheter var alltså i första hand en följd av ett förbättrat varuhandelsnetto. Orsaken var lägre varuimport snarare än högre varuexport, utan hänsyn tagen till kalenderkorrigering. Kalendereffekten var ovanligt stor under första kvartalet i och med den tidiga påsken.

Under alla fyra kvartalen 2007 utvecklades varuexporten svagare än varuimporten. Varuhandeln höll därmed tillbaka utrikeshandelns bidrag till tillväxten i BNP förra året. Första kvartalet i år växte både varuimporten och varuexporten med drygt fyra procent. Det innebar att varuhandeln åter gav ett bidrag till tillväxten under första kvartalet, eftersom varuexporten är volymmässigt större än varuimporten. Den dämpade ökningstakten för varuimporten sammanhänger troligen med en svagare inhemsk konjunktur samt stigande råvarupriser.

Tjänstehandeln ökade med drygt 8,5 procent för både export och import. På motsvarande sätt som för varuhandeln gav tjänstehandeln ett tillskott till BNP-tillväxten eftersom tjänsteexporten är större än tjänsteimporten. Merchanting, som främst utgörs av handelsmarginaler som företag i Sverige tar hem från utlandet, har varit en viktig beståndsdel i tjänsteexportens utveckling under senare år. Merchantingen föll tillbaka något under första kvartalet men samtidigt utvecklades andra delposter i tjänstebalansen väl, exempelvis varuprovisioner och juridiska tjänster, vilket fick till följd att tjänsteexporten ändå fortsatte att utvecklas med höga tillväxttal.

Exportnettots bidrag till BNP-förändringen Varor och tjänster, inklusive importinnehåll. Procentenheter

Källa: Nationalräkenskaperna

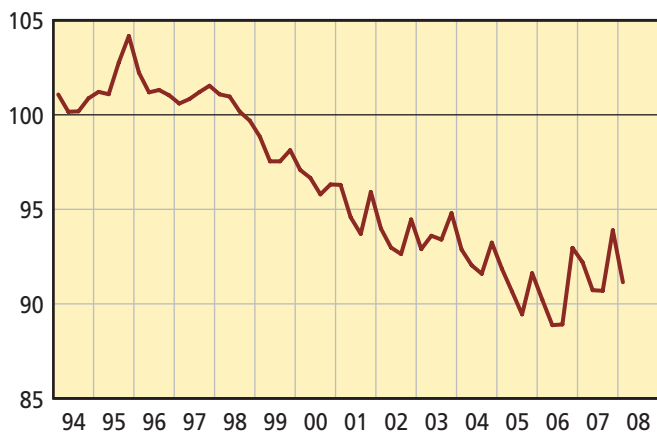
Data t.o.m. första kvartalet 2008

Bytesförhållandet vänder åter ner

Sveriges bytesförhållande (terms of trade) med omvärlden, det vill säga prisutvecklingen på de varor och tjänster som exporteras i relation till prisutvecklingen på varor och tjänster som importeras, vände åter ner under första kvartalet 2008. Sverige har sedan slutet på 90-talet fått se importpriserna stiga mer än exportpriserna, vilket inneburit att mer exportvaror krävs för att betala för importen. En viss förbättring i Sveriges bytesförhållande med omvärlden noterades dock under slutet av 2006. Utvecklingen av bytesförhållandet med omvärlden har därefter varit relativt oförändrat.

Under perioden 1998–2006 är det i stor utsträckning stigande oljepriser, som främst importeras och fallande priser på teleprodukter och andra elektronikvaror, som i stor utsträckning exporteras, som lett till fallande bytesförhållande. Förbättringen som noterades under hösten 2006 kan vara en följd av en starkare kronkurs vilket gjort importerade varor och tjänster billigare räknat i svenska kronor.

Terms of trade Index 1993=100

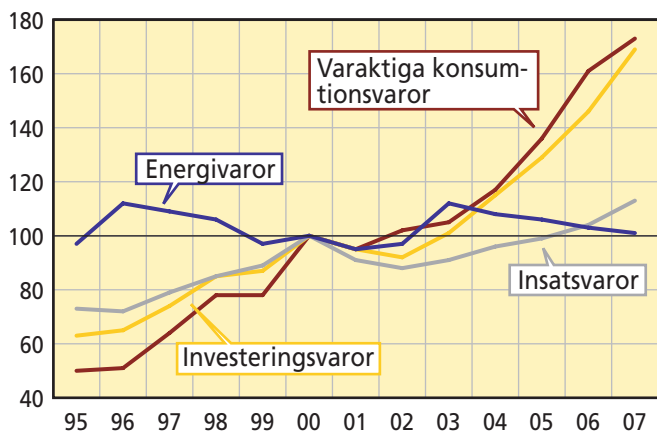

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. första kvartalet 2008

Förändrade relativpriser på importen påverkar importvolymerna

Traditionellt har efterfrågan på olja och en del andra energislag karakteriserats av en oelastisk efterfrågan. Det innebär att prisförändringar inte i så stor utsträckning slår igenom på efterfrågad volym, åtminstone inte på kort och medellång sikt. Importvolymerna för energivaror har också varit relativt oförändrade under senare år, trots kraftigt stigande oljepriser. Det innebär också att Sveriges oljeberoende minskar med tiden eftersom övrig import och BNP ökat i snabbare takt. Oljeberoendet har minskat på många sätt, exempelvis via bränslesnålare bilar och minskad användning av oljepannor i hemmen.

Importvolym av varor Index 2000=100

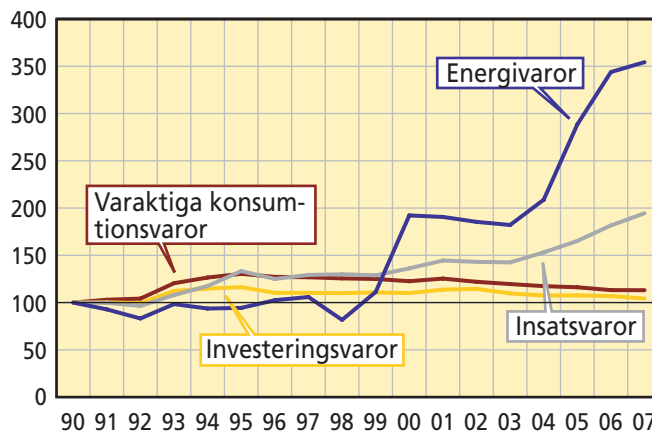

Källa: Utrikeshandelstatistiken Data t.o.m. 2007

Oavsett elasticiteten i efterfrågan för de olika produkterna så har den importerade volymen av investeringsvaror och varaktiga konsumtionsvaror ökat relativt mycket jämfört med andra varor. Priserna på dessa produkter har däremot inte stigit lika mycket som för andra importerade produkter. Investeringsvaror och varaktiga konsumtionsvaror innefattar bland annat maskiner och hemelektronik, som haft en hög teknikutveckling och därmed fallande priser. Importen av energi och insatsvaror har däremot haft mer stagnerande volymutveckling men med snabbare importprisökningar.

En minskad import på grund av högre importpriser behöver inte betyda minskad förbrukning. Det kan istället vara resultatet av en omställning från import till inhemsk produktion. Det omvända resonemanget gäller även när importen ökar på grund av fallande priser. Förändrade relativpriser mellan olika konsumtionsvaror påverkar i regel valet av konsumtionssammansättning. På samma sätt kan importen påverkas av importprisernas relativa utveckling.

Prisutveckling på importerade varor Index 1990=100

Källa: Importprisindex Data t.o.m. 2007

Kraftigt stigande priser på energi och livsmedel har inneburit en förändring i relativpriserna mellan olika importerade varugrupper. Sverige importerar mer av de relativt sett billigare investerings- och konsumtionsvarorna, exempelvis elektronikvaror som karaktäriseras av en hög teknikutveckling och därmed sjunkande priser. Stigande livsmedelspriser håller också tillbaka konsumtionen och importen på dessa produkter, även om livsmedel vanligtvis tenderar att ha en mer oelastisk efterfrågan. Sammanfattningsvis innebär det inte per automatik att ökande energi- och livsmedelspriser leder till förändrade budgetandelar/konsumtionsandelar. Det beror på incitament och valmöjligheter bland konsumenter och företag.

Exportchefer¹ ser svagare utveckling men tror på ökade marknadsandelar

Exportcheferna på de exporterande företagen i Sverige är i högre grad positiva till det egna företagets export under de kommande månaderna än vad de är till efterfrågan i respektive bransch på de exportmarknader dit de exporterar sina varor och tjänster. Det kan tolkas som att majoriteten av företagen i undersökningen tror på ökade marknadsandelar på de exportmarknader dit de levererar sina produkter. Det innebär i så fall att företagen ökar sin försäljning mer än sina konkurrenter på samma marknad. Förstärkningen av företagens marknadsandelar ska inte heller innebära att företagen behöver ge avkall på lönsamheten om exportcheferna får rätt i sin spådom om framtiden.

¹ Exportchefsindex är en helt ny undersökning som SCB genomför åt Exportrådet. Den påminner om inköpschefsindex men avser istället exporten och riktar sig mot exportchefen i företagen. Läs mer om exportchefsindex på exportrådets webbplats www.exportradet.se

Exportchefernas positiva syn på det egna företagets export-situation kan tänkas bli en utmaning för företagen eftersom exportcheferna i sin prognos för de olika marknaderna tror på en försvagad försäljningsutveckling i Nordamerika och Västeuropa. Det innebär i princip att företagen behöver kompensera sig för försäljningsbortfallet från dessa till

förmån för andra mindre, men i många fall mer expansiva marknader i exempelvis Östeuropa, Asien och Mellanöstern.

Kontaktperson: Martin Daniels, 08-506 942 64

Valutaomräkning i statistiken

Olika valutakurser ger konsistensproblem¹

De senaste årens snabba internationalisering har lett till stora valutaflöden till och från de svenska multinationella företagen. Dessa hanteras ofta i egna internbanker eller treasuryfunktioner där valutasäkring sker med utgångspunkt från de totala nettoflödena i koncernen. I statistiken riskerar val av omräkningskurs att skapa diskrepanser mellan olika statistikslag, vilket leder till att det kan uppstå felaktigheter i olika statistiska undersökningar. Ett projekt har genomförts för att undersöka hur dessa diskrepanser kan minimeras genom bättre förståelse för hur de multinationella företagen arbetar.

Sedan början av 1990-talet har de svenska företagen blivit alltmer internationella, dels genom utländskt ägande, dels genom utländska etableringar. Detta har lett till svårigheter när det gäller att samla in statistik på ett "korrekt" sätt. För mindre företag är detta sannolikt inte något stort problem men för de stora företagen är det inte längre lika lätt att följa enskilda transaktioner, vilket är ett krav från statistikens synvinkel.

Detta kan leda till felrapporteringar då företagen blandar dagkurser, terminskurser och interna budgetkurser, vilka ofta kan skilja sig mycket. I nationalräkenskaperna, där statistiken från olika källor aggregeras, riskerar dessa avvikelser att skapa större diskrepanser framför allt när det gäller avstämningen mellan BNP beräknat från produktionssidan respektive användningssidan. Detta beror på att valutaomräkningar sker på olika sätt inom företagen och i statistiken. Av detta skäl har SCB genomfört ett projekt för att bättre förstå hur de stora multinationella företagen agerar vad gäller valutaomräkning.

Internationalisering och globala företag

De största svenska företagen har sedan länge varit internationellt verksamma. Under det senaste decenniet har detta omvärldsberoende ökat i och med att nya aktörer, som Ryssland, Kina och Indien, kommit att integreras i världshandeln. Denna "globalisering" innebär bland annat nya trender i världshandeln som ökade direktinvesteringar, ökad

specialisering och en hårdare konkurrens från låglöneländer, även om OECD-länderna fortfarande är dominerande.

Drivkrafterna bakom de senaste årens mycket omfattande uppgång i handeln och integrationen i världsekonomin är framför allt de politiska och teknologiska förändringar som gjort det möjligt att sänka kostnaderna för transporter, information och kommunikation.

Under de senaste 15 åren har världshandeln ökat mer än dubbelt så fort som BNP. Kina har vuxit mycket snabbt och är nu tredje största land i världen efter Tyskland och USA vad gäller exporttillväxt. Svensk ekonomi har blivit allt mer beroende av utrikeshandel. Exportandelen har nästan fördubblats från 1990-talets början och är nu drygt 50 procent av BNP. Industrin har kunnat utnyttja den internationella arbetsfördelningen vilket gör att såväl export som import ökat.

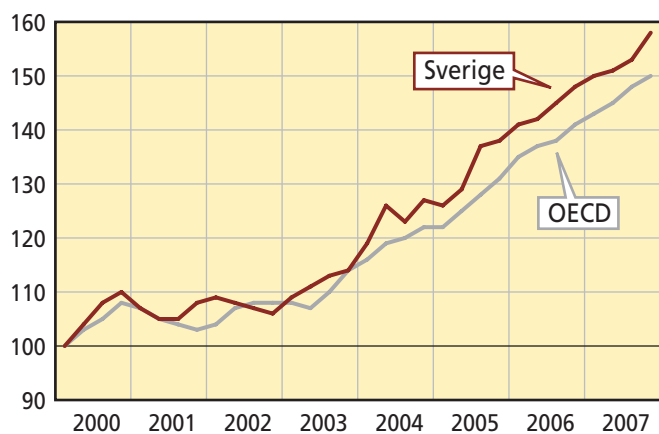
Internationaliseringen har främst lett till ökad handel och lägre priser men också en tilltagande specialisering. Denna har främst skett inom den del av förädlingskedjan som har störst komparativa fördelar, antingen ur tekniksynpunkt eller ur lägessynpunkt. En ny handelsteori har utvecklats där den ekonomiska geografien får en viktigare roll. Företagen väljer att lokalisera sig till platser där det finns fördelar² i form av; god tillgång till marknader, god tillgång till utbildad arbetskraft, närhet till kunder och underleverantörer (kluster), närhet till produktutveckling och forskning.

¹ Artikeln baseras på rapporten "Valutahantering i multinationella företag", Bakgrundsfakta 2008:9

² Anthony J Venables "European Integration (2005)"

Exportutvecklingen i OECD och Sverige

Index kvartal 1 2000=100

Källa: OECD och SCB

Data t.o.m. fjärde kvartalet 2007

Valutan i internationella företag

Växelkurserna påverkar den svenska ekonomin genom sin påverkan på import- och exportpriserna. Importpriset kan sägas bestå dels av priset på den utländska produkten, dels av växelkursens nivå. Detta gör att såväl import- som exportpriser kan vara mycket volatila, främst beroende på kronans variation mot den utländska valutan. Detta innebär en osäkerhet för företagen.

Växelkursens utveckling blir således en viktig faktor när det gäller att bestämma produktens pris. Efterfrågan på utländska produkter beror till stor del på produktens relativpris. Tillfälliga fluktuationer i växelkursen kan ge en kortsiktig påverkan på såväl konkurrenssituation som på nödvändiga strategiska och försäljningsmässiga beslut. Företagets prisstrategi är avhängigt både växelkursens utveckling och de valutasäkringsbeslut som gjorts. Valutastrategin blir därför viktig för den framtida prispolicyn i företaget. Valutahanteringen blir en viktig del av företagets verksamhet, och ofta förvaltas dessa frågor i en speciell treasuryfunktion eller internbank, där specialister förvaltar de valutaflöden som flyter genom företaget.

Genom olika former av valutasäkring, till exempel optioner och terminer, söker företaget att minska den icke-önskade variansen gentemot företagets kassaflöde. Detta sker genom att det beräknade nettoflödet i företaget terminssäkras på kortare sikt, upp till nio månader. Denna strategi skiljer sig mellan olika företag beroende på vilken verksamhet som bedrivs och vilken information som finns om framtida flöden. Det är aldrig möjligt att terminssäkra alla affärer då okända faktorer kan påverka de framtida flödena. Varken optioner eller terminer är heller perfekta instrument för att säkra kassaflöden då dessa är bundna till en bestämd nivå och inte varierar med växelkursens utveckling. Valutafrågorna blir därmed tätt integrerade med övriga strategiska beslut i företaget.

Växelkursrisken påverkar val av faktureringsvaluta, både externt och internt i företaget. Fakturering i svenska kronor överför växelkursrisken på motparten. Fakturering i tredjelandsvaluta lägger växelkursrisken på betalaren. Problem

som kan uppstå i samband med detta är bland annat; prissättning mot dotterbolag, favorisering inom koncernen eller informationsproblem. Det är inte ovanligt att företag verksamma inom euroområdet väljer att fakturera i euro till svenska företag och låta dessa ta växelkursrisken. Integrationen med EU har därmed lett till en ökad växelkursrisk för svenska företag.

Vilka krav ställs på företagen?

För att få en analyserbar statistik är det av stort värde om samma principer för valutaomräkningen används inom alla statistikgrenar. Samtliga internationella beräkningsmanualer (ESA 95, SNA93 och BOPM5¹) innehåller anvisningar om hur valutaomräkning skall ske. IFRS:s² rekommendationer baseras på att marknadsvärdera alla tillgångar löpande. Detta kan göras med sk "fair value", vilket kan innebära dagskurs men också månadskurs. Kursen får dock inte kraftigt avvika från marknadsvärdet. FAR:s³ rekommendationer anger att "om utländsk fordran eller skuld skyddas genom motpost i utländsk valuta skall ändringar i växelkursen inte påverka bokförda värden. Kraven från olika regelverk är motstridiga och skapar ett merarbete för företagen.

Hur gör företagen?⁴

En undersökning har genomförts där ett antal multinationella företag intervjuats om hur de organiserat sin valutahantering. För samtliga intervjuade företag gäller att fokus under de senaste åren i högre utsträckning har satts på kostnader. Detta har lett till omfattande organisatoriska förändringar av företagen. De förändrade förutsättningar för handel och utlandsinvesteringar som gavs i samband med valutaavregleringen, har lett till betydligt fler etableringar utomlands. I flera fall har också svenska företag blivit köpta av utländska företag och ingår nu som dotterbolag i internationella koncerner.

Inget av företagen anger dock kostnadsläget som orsak till etableringar på andra marknader, utan det är främst närhet till kunder och stora nya marknader som är drivkraften. Expansionen har främst skett utomlands under den senaste 10-årsperioden, medan den svenska verksamheten varit i stort sett oförändrad. Här anges närheten till nya marknader som ett viktigt inslag, vilket i vissa fall minskat exporten till dessa marknader.

Fler av de största företagen har fortfarande en stor del av produktionen i Sverige. I några fall har dock verksamheten minskat totalt som en följd av en renodling av verksamheten till ett fåtal verksamheter. Investeringar sker i alla företa-

¹ European System of National Accounts, System of National Accounts samt Balance of payments Manual 5

² International Financial Reporting Standards

³ FAR-SRS är branschorgan för auktoriserade revisorer och rådgivare

⁴ Baseras på resultat från intervjuer vid 6 företagsbesök under 2006-2007

gen, men det handlar mer om förvärv av konkurrenter eller samgåenden än nyetableringar. De senaste åren har dock investeringar i ny produktionsutrustning blivit vanligare, även om både maskiner och lokaler oftare leasas idag än tidigare

Export eller produktion utomlands?

Internationaliseringen medför att företagen lägger delar av produktionen utomlands, för att minska kostnaderna och behovet av långa transporter. I flera fall har företagen tvingats att placera produktion nära marknaden eller kunden av konkurrensskäl. En ökad etablering utomlands minskar till viss del valutarisken, men detta har inte varit något primärt mål för företagen. De företag som har slutprodukter mot konsument väljer i högre utsträckning att producera för export. Dessa produkter har också oftast ett högre förädlingsvärde. På vissa marknader ställs det dock krav på att man har inhemsk produktion för att få sälja produkten.

För de företag som producerar insatsvaror och är underleverantörer till annan verksamhet sker produktionen i större utsträckning utomlands i direkt anslutning till kundernas produktionsenheter. I flera fall har etableringar i Asien varit en direkt följd av att de svenska kunderna valt att starta produktion där. De har ställt krav på leverantörerna att dessa skall följa med vid etableringen.

Valutarisken hanteras rationellt

På valutasäkringsområdet finns det lika många metoder som det finns företag. De största skillnaderna finns mellan svenskägda företag och utlandsägda företag. De utlandsägda företagen är oftast hårt styrda från huvudkontoret och har inte någon klar uppfattning om hur valutapolitiken ser ut. Budgetkurser ges av huvudkontoret och dessa kan avvika kraftigt från dagskursen. Bakgrunden till denna avvikelse är oftast okänd av dotterbolaget då den beslutas av huvudkontoret. Flera utlandsägda företag har också valt att inte delta i vår studie.

Alla intervjuade företag har en internbank/treasuryfunktion till vilken alla valutaflöden rapporteras. Vid avslut i en affär ges en terminskurs från internbanken, vilken oftast är en genomsnittlig terminskurs för perioden fram till dess att betalning sker. Beroende på hur nettopositionen i företaget ser ut kan det också vara en annan kurs. Tidigare kurssäkrade företagen alla flöden men de senaste åren har kurssäkringarna tenderat att minska i och med att företagen agerar på allt fler marknader och har såväl intäkter som kostnader i flera valutor. Nu är det främst nettopositionen som kurssäkras, i större utsträckning mot dollar än mot euro, där kronans variation är mindre. Udda valutor kan dock omräknas till dagskurs.

Budgetkurser används normalt vid internt bruk, till exempel vid offerter eller internhandel. Budgetkursen kan tas fram på flera olika sätt. Några företag sätter kvartalskurser, det vill säga budgetkursen ändras endast en gång per kvartal. Det vanligast arbetssättet är dock att använda månadskurser. Det är inte månadsgenomsnitt utan oftast kursen sista

dagen i föregående månad som används som budgetkurs för nästkommande månad. Valet av budgetkurs varierar mellan företagen och kan också variera inom koncernen.

Större förståelse för de multinationella företagen nödvändigt

Vid valutaomräkning i multinationella företag är det svårt att kräva dagskurs eller tullkurs, vilket är de vanliga kurserna för mindre företag. Större företag gör mer komplexa affärer, som inte alltid slutförs en specifik dag, och där internbanken/treasuryfunktionen står för de valutasäkringar som behöver göras.

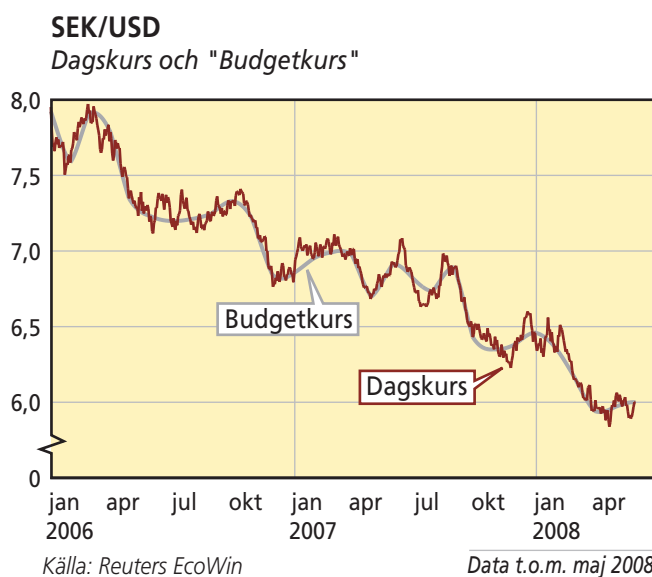
Enligt ESA skall transaktionskostnaderna användas. Terminspåslaget blir då en finansiell transaktion. En möjlighet är att mäta alla affärer till dagskurs. Detta ger ett merarbete för företagen i de fall terminskurs använts. En förenkling kan vara att använda avslutsdagens kurs. Detta innebär dock en fortsatt diskrepans om inte terminspåslagen rapporteras särskilt.

I syfte att förenkla uppgiftslämnandet bör SCB därför

- lära känna de större företagen och försöka förstå företagets affärsprocess genom täta kontakter och kontinuerlig uppföljning av finansiell rapportering samt

- försöka uppskatta om det finns ett systematiskt fel i redovisningen av olika undersökningar till SCB genom att tillsammans med företaget jämföra de uppgifter som inrapporteras, för att få en konsistent statistik. Ett alternativ kan vara att använda en schablon i form av ett månadsgenomsnitt för valutakursen där företaget anger datum för affärstransaktionen och belopp i utländsk valuta.

Diagrammet ger en schematisk skillnad mellan de olika alternativen månadsgenomsnitt (budgetkurs) samt dagskurs, sammantaget cirka 3 procent i genomsnitt under perioden vad gäller växelkursutvecklingen mot amerikanska dollar.

Kontaktperson: Monica Nelson Edberg, 08-506 945 66

Hushållens konsumtion

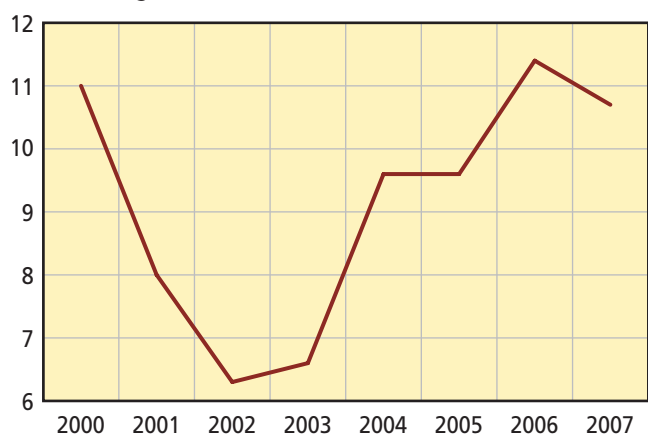
Dämpad hushållskonsumtion

Hushållens konsumtionsutgifter ökade med 2,0 procent i fasta priser första kvartalet 2008 jämfört med samma kvartal 2007. Det är den lägsta konsumtionsökningen sedan första kvartalet 2005. Hushållens konsumtionsutgifter bidrog med 0,9 procentenheter till den faktiska BNP-utvecklingen på 1,0 procentenheter. Sparkvoten var 8,2 procent, vilket är en procentenhet lägre än första kvartalet 2007 men högre än samma period 2006.

Under den senaste 10-årsperioden har villapriserna ökat med 120 procent i Sverige samtidigt som värdet på börsen nästan fördubblats. Första halvan av 2007 innebar gynnsamma ekonomiska förutsättningar för hushållen. Sysselsättningen låg på en hög nivå och många gynnades av det nya jobbskatteavdraget som infördes. Sommaren 2007 ändrades emellertid hushållens konsumtionsförutsättningar. Reporäntan steg mellan juni 2007 och februari 2008 från 3,5 till 4,25 procentenheter. De rörliga bostadslånen steg ännu mer, vilket inte bara påverkade dem som hade rörliga bostadslån utan även dem som tecknade nya. Det påverkade i högre utsträckning hushåll med höga lån, vilka är överrepresenterade i storstadsregionerna. Efter sommaren stannade prisutvecklingen för huspriserna av och har till och med sjunkit något första kvartalet i år.

Fastighetsprisindex

Småhus för permanentboende. Procentuell förändring från föregående år

Källa: Fastighetsprisindex

Data t.o.m. 2007

Under de senaste åren har trenden varit att hushållen i högre grad tillåtit amortera av en mindre del eller inget alls på sina bostadslån. Det i sin tur har bidragit till att hushållen har haft råd att köpa en dyrare bostad, då den totala boendekostnaden minskat när inga amorteringar gjorts. Det är en av anledningarna till den betydande värdestegring som varit på bostäder fram till och med sommaren 2007. Värdestegring har gjort att konsumenterna i högre utsträckning kunnat ta ytterligare lån för renoveringar och utbyggnad med bostaden som säkerhet. Lånen registreras som investeringslån, men används ibland även för konsumtion. Så länge räntan

är på fortsatt höga nivåer och bostadspriserna inte ökar kan hushållen komma att minska denna typ av lån. Det kan i så fall leda till en dämpning av hushållens konsumtion framöver.

Samtidigt som utvecklingen av huspriserna stannade av tog inflationen fart under hösten 2007. Prisökningar på mat och drivmedel slår hårt mot vissa hushåll. Två grupper som antas påverkas mycket är barnfamiljer samt de som inte har möjlighet att utnyttja kollektivtrafik, utan är beroende av bilen.

Inflationstakt och reporänta

Procent

Källa: Konsumentprisindex och Sveriges Riksbank

Data t.o.m. mars 2008

Effekterna av de försämrade konsumtionsutsikterna tycks med eftersläpning ha kommit först under första kvartalet 2008 då hushållskonsumtionen steg med endast 2,0 procent i fasta priser. Det är den svagaste konsumtionsutvecklingen på tre år.

Hushållens finansiella tillgångar minskade

De förändrade konsumtionsförutsättningarna för hushållen syns tydligt i deras finansiella tillgångar. Det första halvåret 2007 ökade hushållens samlade finansiella tillgångar med omkring 7 procent. Andra halvåret blev betydligt svagare och under det första kvartalet 2008 föll hushållens finansiella tillgångar med 1,7 procent jämfört med föregående kvartal.

Förklaringen ligger främst i utvecklingen av aktiekurserna. Från juli 2007 till januari 2008 sjönk index för Stockholmsbörsen med nästan 30 procent. Därefter tappade Stockholmsbörsen ytterligare 5 procent i värde fram till första kvartalets slut. Hushållen påverkades dock redan sommaren 2006 av nedgången på börsen som ägde rum tidigare under året och sålde fler aktier än de köpte. Den trenden har hållit i sig fram till första kvartalet i år då hushållen för första gången på två år nettoköpte aktier. Det totala värdet på hushållens aktier har ändå hållits uppe och sjönk inte förrän tredje kvartalet 2007.

Stockholmsbörsen

Affärsvärldens generalindex 1995-12-31=100

Källa: Affärsvärlden

Data t.o.m. maj 2008

Värdet på fondandelarna sjönk även det tredje kvartalet i följd. Till skillnad mot aktierna ökade dock inte innehavet i fonder under första kvartalet 2008. Värdet på obligationerna ökade med runt 20 procent under första halvåret 2007 för att sedan visa en mycket mer måttlig ökningstakt andra halvåret och minska i värde under första kvartalet 2008.

Hushållens bankinlåning var rekordstor under hela 2007. Normalt minskar bankinlåningen sista kvartalet, men det mönstret bröts förra året. Inte heller ökade bankinlåningen första kvartalet i år, vilket även det hör till det normala utan hushållen minskade istället sin bankinlåning. Hur stor effekt den slopade förmögenhetsskatten hade är svårt att säga.

Hushållens finansiella tillgångar

Miljoner kronor. Procentuell förändring från föregående kvartal

	2008 kv 1 Mkr	2007 kv 1 %	2007 kv 4 %	2008 kv 1 %
Sedlar, mynt	77 881	-4,50	3,86	-2,85
Bankinlåning	841 353	4,99	3,22	-0,05
Allemans/Riksgäldsspar	25 830	2,91	1,35	4,17
Obligationer	136 369	9,55	2,55	-4,24
Aktier	535 185	4,77	-15,61	-7,63
Fondandelar	418 682	2,28	-7,06	-13,63
Bostadsrättsandelar	861 816	3,34	3,14	-2,10
Lån till finanssektorn	7 997	2,67	16,84	7,40
Försäkringssparande, individ	853 531	0,72	1,47	1,53
Försäkringssparande, kollektiv	1 192 431	4,47	1,43	3,20
Övrigt	10 883	6,18	1,00	1,19
Hushållens totala tillgångar	4 961 958	3,48	-1,07	-1,70

Källa: Sparbarometern

Långsammare ökning av hushållens konsumtion

Hushållens konsumtionsutgifter ökade som tidigare nämnts med 2,0 procent första kvartalet 2008 jämfört med samma period föregående år. De största bidragen kom från rekreation och kultur, övriga varor och tjänster samt svenscars konsumtion i utlandet. Störst negativt bidrag kom ifrån huvudgruppen transporter där bland annat bilförsäljningen var betydligt lägre än de höga siffror som uppnåddes under första kvartalet 2007.

Till en del förklarades den dämpade konsumtionsökningen av kalendariska effekter. Många av butikerna med sällanköpsvaror hade färre öppettider då påsken inföll första kvartalet i år, vilket den inte gjorde 2007. Skottdagen gav effekt i motsatt riktning.

I gruppen övriga varor och tjänster ökade hushållens konsumtion av indirekt mätta finansiella tjänster (FISIM). Bidraget till konsumtionsutvecklingen var 0,4 procentenheter. Det kan förklaras med växande lånestockar, både på in- och utlåningsidan. Till följd av finanskrisen fanns det en högre risk på marknaden. Bankerna och låneinstituten tog ut högre marginaler för att låna ut pengar samtidigt som inlåningsräntan inte följde med upp i samma utsträckning. Marginalerna kan sägas utgöra den finansiella tjänst hushållen betalar för till banker och låneinstitut för in- och utlåning av pengar. Dock finns det en osäkerhet runt beräkningarna då det är svårt att avgöra vad som verkligen används för konsumtion och vad som används till investeringar av de lån (bostads- respektive konsumtionslån) som tas, då investeringar är exkluderade i beräkningarna av hushållskonsumtionen. Bostadslån innehåller inte alltid bara lån för köp av bostad, renoveringar tillbyggnation och så vidare, likaväl som att konsumtionslån inte alltid enbart används för konsumtion.

Som vanligt var det audiovisuell utrustning (TV, foto, film och data) som bidrog mest till konsumtionsökningen i gruppen rekreation och kultur. Audiovisuell utrustning har sedan 2003 haft en volymutveckling med ungefär 20 procent per år. Det förklaras inte enbart med att vi konsumerar fler apparater, utan av att vi köper varor med högre kvalitet (funktioner och finesser), till lägre pris. Dock bidrog denna undergrupp "bara" med 0,4 procentenheter. Charterresorna bidrog med 0,2 procentenheter till hushållens konsumtionsutveckling. Även svenska hushålls konsumtion utomlands ökade och bidrog med hela 0,7 procentenheter.

Hushållens konsumtion första kvartalet 2008

	Andel av hushållens konsumtion, %	Volym- förändring, jmf med kv 1 07, %	Bidrag till hushållens kon- sumtionsök- ning, procent- enheter
Boende	25,6	0,2	0,1
Rekreation och kultur	13,9	6,6	0,7
Transporter	11,7	-4,3	-0,6
Livsmedel och alkoholfria drycker	11,7	1,7	0,2
Övriga varor och tjänster	11,0	6,6	0,7
Möbler m.m.	5,4	3,9	0,2
Restauranger, hotell	5,4	0,3	0,0
Kläder och skor	5,0	0,1	0,0
Post och telekommunikationer	4,4	0,1	0,0
Hälso- och sjukvård	3,2	1,9	0,1
Alkoholhaltiga drycker och tobak	3,1	1,6	0,1
Utbildning	0,4	4,9	0,0
Konsumtion utomlands	4,6	14,6	0,7
Besökarens kons. i Sverige	-4,9	-2,4	-0,1
Hushållens totala konsumtionsutgifter	100,0	2,0	2,0

Källa: Nationalräkenskaperna

Då hushållens disponibla inkomster ökade med 1,3 procent första kvartalet 2008, innebär det att sparkvoten minskade med nästan en procentenhet till 8,2 procent av disponibel inkomst. Hushållen tog således även av sparandet till förmån för konsumtion. Det är första gången på två år som hushållens sparande minskar.

Dieselbilsförsäljningen dök

Under de senaste åren har miljöfrågorna alltmer lyfts fram i media och efterfrågan på miljöbilar har ökat. I mars 2007 infördes en miljöbilspremie på 10 000 kronor vid köp av ny miljövänlig bil som gäller till och med sista december 2009. Dessutom har bilar som kan köras på el, gas eller alkohol blivit undantagna från att betala trängselskatten i Stockholm. Maxbeloppet per dag är 60 kronor. Innehav av en miljöbil kan därmed ge besparingar på upp till 1200 kronor per månad.

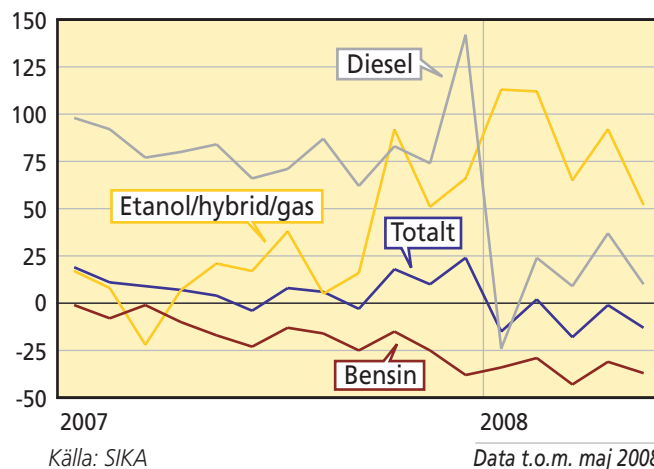
Dieselbilar har sedan första juli 2006 haft en partikelfilterrabatt på 6 000 kronor, men den rabatten upphörde sista december 2007. Antalet nyregistrerade dieselbilar ökade därför stadigt fram till och med december förra året. I januari i år sjönk försäljningen av dieselbilar kraftigt, vilket hade stor effekt på den totala minskningen av nyregistrerade personbilar.

När första kvartalet i år jämförs med motsvarande kvartal föregående år är dieselbilsförsäljningen lägre bara i januari. I februari och mars uppvisar dieselbilarna däremot en ökning jämfört med samma månader i fjol. Det är istället bensinbilarna som har en nedåtgående försäljningstrend. Dessa siffror ska dock tolkas med försiktighet då det är det totala antalet nyregistrerade bilar som redovisas och inte enbart de bilar som konsumeras av hushållen. Av det negativa bidraget på -0,6 procentenheter som transporter gav till hushållskonsumtionen stod konsumtionen av bilar för -0,5 procentenheter. Bilförsäljningen låg under 2007 på en

jämförelsevis hög nivå. Vid jämförelse med 2007 ser därför siffrorna för första kvartalet 2008 låga ut. Antalet sålda bilar första kvartalet 2008 var i själva verket drygt 1000 fler än motsvarande kvartal år 2006.

Nyregistrerade personbilar

Procentuell förändring från motsvarande månad föregående år

Förutom partikelfilterrabatten som upphörde har även priset på diesel ökat. I mars i år gick genomsnittspriset för diesel upp till 13,05 kronor och gick därmed om priset på bensin. Från mars 2007 till mars 2008 har dieselpriiset ökat med 24 procent. Det kan jämföras med bensinpriset som steg med 8,8 procent under samma period.

Kanske har miljömedvetenheten även gynnat järnvägsresandet, vilket ökade med 20 procent förra året. Första kvartalet i år ökade det med 25 procent, men värdet är bara en tiondel av hushållens inköp av bilar och har således inte så stor effekt på den totala hushållskonsumtionen.

Kontaktperson: Caroline Ahlstrand, 08-506 943 33

Bidrag till BNP-tillväxten

Första kvartalet 2008 blev den faktiska (utan hänsyn tagen till kalendereffekter) BNP-tillväxten 1,0 procent. Den procentuella ökningen från första kvartalet 2007 till första kvartalet 2008 för olika komponenterna på användningssidan och deras påverkan ("bidrag") på BNP-förändringen framgår av tabellen.

	Volym- förändring, procent	Bidrag, procentenheter Ej import- justerat	Import- justerat
Hushållens konsumtionsutgifter	2,0	0,9	0,3
Offentliga konsumtionsutgifter	-1,1	-0,3	-0,3
Fasta maskiner	5,9	0,6	0,1
bruttoinvesteringar byggnad	5,2	0,4	0,2
Lager		-1,1	-0,6
Nettoexport		0,5	
Export	5,4	2,8	1,3
Import	5,2	-2,3	

Efterfrågan inom varje komponent avser dock till en större eller mindre andel importerade varor. Med hjälp av input/outputtabellerna för år 2000¹ och de importrelationer som redovisas där kan man justera för importinnehållet i efterfrågan och ett justerat bidrag som mäter efterfrågan av svensk produktion till BNP-utvecklingen kan beräknas².

Den modifierade beräkningen visar att exporten står för 1,3 procentenheter av BNP-tillväxten vilket är en större andel än någon annan komponent i försörjningsbalansen. Maskininvesteringarnas bidrag minskar kraftigt vid justering på grund av det stora importinnehållet.

1 De vikter som används är följaktligen inte särskilt aktuella och resultaten får därför betraktas med försiktighet. Input-outputtabeller avseende år 2005 publiceras måndag 16 juni 2008. I nästa nummer av "Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv" som utkommer omkring första oktober kommer beräkningar som baseras på dessa uppdaterade input-outputtabeller att redovisas.

2 För mer information om dessa kalkylmetoder, se Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv nr 1 2007.

Mikrosimulering för analys av olika gruppers konsumtionsbeteende

Hushållens konsumtion redovisas i Nationalräkenskaperna på makronivå. Detta innebär att alla data summerats till en totalsomma som, i detta fall, baseras på bland annat detaljhandelsstatistik, bilförsäljning och boendekostnader. Av makrostatistiken framgår inte hur en speciell grupp av hushåll eller individer har agerat under perioden, vilket är intressant att veta för att kunna bedöma effekterna när till exempel skatte- och bidragssystemen förändras. För att bättre förstå olika gruppers konsumentbeteende krävs istället studier på mikronivå som är baserade på individdata.

SCB har utformat en modell baserad på individdata. Den heter FASIT (FördelningsAnalytiskt Statistiskt system för Inkomster och Transfereringar). Det är en mikrosimuleringsmodell med vilken beräkningar kan göras av effekter från förändringar i skatte-, avgifts- och transfereringssystemen. FASIT gör det möjligt att beräkna den budgetmässiga kostnaden eller intäkten av en förändring. Det är även möjligt att göra beräkningar av hur olika grupper påverkas av de föreslagna förändringarna. Med hjälp av befolkningsprognoser, samt prognoser för bland annat antalet individer som arbetar, är sjukskrivna, arbetslösa, pensionärer eller föräldralediga kan framskrivningar göras. Detta innebär att man i förväg kan bedöma vilka effekter som förväntas uppstå som en följd av olika politiska eller ekonomiska förändringsförslag. En nackdel med FASIT är dock att det är en statisk modell. Detta innebär att den förutsätter att hushållen inte ändrar sitt beteende på grund av förändrade förutsättningar.

Individens konsumtion bestäms inte enbart utifrån deras nuvarande utan också utifrån deras förväntade inkomster. En individ som vet att inkomsten kommer att öka – eller minska – till exempel vid en skatteförändring, antas agera rationellt. Detta innebär att individen ändrar sitt konsumtionsbeteende när han eller hon får vetskap om att en förändring kommer att ske och inte när den faktiskt inträffar. En förväntad inkomstökning gör att individen tar av sparkapitalet eller lånar pengar för att kunna öka konsumtionen omedelbart.

Livscykelhypotesen säger att inkomsten är ojämnt fördelad i förhållande till utgifter över individens levnad, men det finns en strävan från individen att jämna ut den över tiden. Yngre har i genomsnitt lägre inkomst, samtidigt som utgifterna är högre då det

är dyrt att studera, flytta hemifrån och skaffa familj. Detta innebär att yngre personer lånar i större utsträckning medan äldre i stället har möjlighet att spara.

Olika individers förutsättningar att konsumera är således olika och beroende av var i livet individen befinner sig samt vad individen har för förväntad inkomst. Att vara sammanboende eller ensamstående påverkar givetvis också konsumtionsmöjligheterna.

Under 2007 visade makrostatistiken att konsumtionen av kapitalvaror ökat samtidigt som mikrosimuleringarna visar att den grupp som har de högsta disponibla inkomsterna¹ också fått de procentuellt största inkomstökningarna. Om individerna delas in i tio lika stora grupper efter stigande inkomst beräknas ökningen mellan 2006 och 2007 för individerna i gruppen med de högsta inkomsterna bli 11 procent jämfört med 1 procent för individerna i gruppen med de lägsta inkomsterna (i fasta priser). Det förklaras delvis av att det var de med jobb och de med förmögenheter som fick de största skattesänkningarna under 2007 då det första jobb-skatteavdraget infördes tillsammans med att förmögenhetsskatten slopades.

I FASIT används flera inkomstmått. Ett mått är disponibel inkomst per konsumtionsenhet, vilket är användbart då man vill jämföra olika hushållssammansättningar. Mätt med det måttet så ökade inkomsterna mer bland sammanboende än bland ensamstående, 5,6 respektive 4,2 procent. Bland de ensamstående var det större skillnader i inkomstökning mellan olika åldersgrupper än bland de sammanboende, men bland både ensamstående och sammanboende var inkomstökningen störst bland individer mellan 30 och 49 år. Den absolut lägsta inkomstökningen hade ensamstående 75 år och äldre. Mellan 2006 och 2007 ökade deras inkomst endast med 0,6 procent. Denna typ av mikrodata kan användas för att bättre förstå hur hushållen konsumerar på makronivå.

Kontaktperson: Caroline Ahlstrand, 08-506 943 33

¹ Disponibel inkomst är summan av inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar plus skattepliktiga och skattefria transfereringar. För att kunna jämföra olika typer av hushåll har inkomsten justerats med ett viktsystem där konsumtionen är relaterad till hushållets sammansättning.

Offentlig konsumtion

Offentlig konsumtion minskade

Årets första kvartal inleddes med minskad offentlig konsumtion med 1,1 procent i fasta priser. Endast första kvartalet 2005 samt tredje kvartalet 2004 har visat på djupare nedgångar. Vid den här revideringsomgången krävde produktionsmetodens tidigare resultat större revideringar än kostnadsmetoden, vilket tyder på att det finns en förbättringspotential för produktionsmetoden. Att den här revideringen drar upp den nya metodens resultat närmare den beprövade gamla metodens dito kan anses vara lovande för validering av de båda.

Primärkommunerna minskade sin konsumtion med 2,2 procent och staten med 1,5 procent jämfört med motsvarande period föregående år. Till stor del beror minskningen på nedgången i antalet arbetade timmar då påsken inföll tidigt i år. Även semesteruttag kring påskhelgen påverkar antalet arbetade timmar. Sedan fjolårets generalrevidering gäller det faktiska antalet arbetade timmar (och inte de kalenderkorrigerade) vid beräkningen av den offentliga konsumtionen. För landstingen, vars största verksamhet hälso- och sjukvård bedriver en mer eller mindre kontinuerlig drift, blev påskeffekten mindre. Istället har en extra arbetsdag tillkommit tack

vare skottåret. Den landstingskommunala konsumtionen ökade med 1,6 procent. Till konsumtionsökningen bidrog också det nya löneavtalet för medlemmar i Sveriges läkarförbund som slöts i december förra året och gav stora retroaktivt utbetalda löner under första kvartalet.

Från och med publiceringen av tredje kvartalet 2007 berörs beräkningen av de totala offentliga konsumtionsutgifterna i fasta priser av en ny metod för volymbärkning av offentligt producerade individuella tjänster. Metoden kallas produktionsmetoden till skillnad från den tidigare använda kostnadsmetoden.

Offentliga konsumtionsutgifter Volymförändring, procent

	Metod	kv 1 2008	kv 1 2007	kv 4 2007	Helår 2007
Off konsumtion totalt	produktionsmetod	-1,1	1,7	1,4	1,1
	kostnadsmetod	-0,6	1,7	2,5	1,8
Primärkommuner	produktionsmetod	-2,2	0,9	0,9	1,0
	kostnadsmetod	-1,0	2,5	2,9	2,8
Landsting	produktionsmetod	1,6	5,1	2,5	3,0
	kostnadsmetod	1,2	1,6	2,4	2,2
Staten + socialförsäkringssektorn	produktionsmetod	-1,5	-0,2	1,3	-0,6
	kostnadsmetod	-1,4	0,2	2,0	-0,2

Källa: Nationalräkenskaperna

Revideringar och kvalitet

Att de preliminära utfallen alltid måste tolkas med viss försiktighet har påpekats många gånger tidigare. Källor byts efterhand och urvalsundersökningar ersätts med resultat av räkenskapssammandrag (totalundersökning), omperio-

diseringar görs med den så kallade accrualprincipen¹ som ledstjärna. Numera hör också den nya metoden för fastprisberäkning av den offentliga konsumtionen till osäkerhetsfaktorerna. Metoden är ny och oprövad och den kommer att vara under ständig utveckling inom de närmaste åren. De pågående kontinuerliga förbättringarna medförde vid denna revideringsomgång att hela år 2007 samt årets samtliga kvartal reviderades jämfört med tidigare publicerade uppgifter. Vid denna revideringsomgång har den nya metodens reviderade resultat närmast sig resultaten som den gamla metoden gav.

Generellt är den här revideringen av den offentliga konsumtionen inom ramen för produktionsmetoden större än inom kostnadsmetoden. Det kan bero på att produktionsmetoden än så länge bygger på grova skattningar som till exempel befolkningsprognoser beträffande utbildning där kvalitetsjusteringar helt saknas. Nya uppgifter införs successivt då säkrare prognoser finns till hands och metoden anpassad primärstatistik tas i bruk.

Användarna erbjuds i dagsläget redovisning av resultaten enligt båda metoderna. Beräkningen av BNP sker endast med hjälp av produktionsmetoden.

Kontaktperson: Vera Norrman, 08-506 943 04

¹ Produktion ska bokföras och värderas när den är skapad i produktionsprocessen.

Bruttoinvesteringar

Leasing drog upp investeringarna

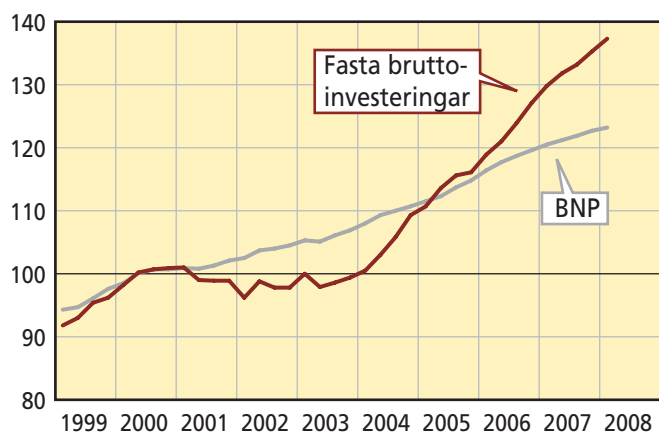
De totala fasta bruttoinvesteringarna ökade fortsatt stadigt under första kvartalet jämfört med fjärde kvartalet i fjol. Investeringsstillväxten dominerades av leasing av främst bilar, och i viss mån investeringar i byggnader och anläggningar utöver bostäder. Maskininvesteringarna är inte längre den kapitaltyp som drar upp investeringarna utan den rollen har tagits över av transportmedel. Ökningen präglas allt mer av tjänstebranscherna, då investeringarna inom tillverkningsindustrin minskade samtidigt som de mattades av betydligt inom gruvindustrin och energisektorn.

De totala fasta bruttoinvesteringarna fortsatte under första kvartalet på den inslagna vägen med lugnare ökningstakt. Mellan fjärde och första kvartalet ökade investeringarna med 1,5 procent vilket motsvarar, omräknat till årstakt, en ökning med 6,1 procent. Det är en relativt hög ökningstakt

– i nivå med de tre sista kvartalen 2007, men innebär ändå att den nedväxling som skedde under andra kvartalet 2007 har hållit i sig. De tre sista kvartalen 2007 är samtliga nerreviderade samtidigt som första kvartalet 2007 reviderades upp. Detta har förtydligat den avmattning som inleddes i och med andra kvartalet 2007. Tillväxttakten ska dock ses i ljuset av den höga nivå som investeringarna nu befinner sig på efter en ovanligt lång period med investeringsökningar. Takten låg även under första kvartalet klart över BNP-tillväxten och investeringskvoten har därmed fortsatt att öka och låg nästan 2 procentenheter högre än under förra toppen år 2000.

Fasta bruttoinvesteringar

Volymindeindex 2000=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2008

Jämfört med motsvarande kvartal föregående år ökade investeringarna första kvartalet med 5,6 procent. Det är en viss försvagning jämfört med ökningstakten fjärde kvartalet i fjol. Trots en lägre tillväxttakt återtog investeringarna positionen som den komponent i försrjningsbalansen som bidrog mest till BNP-tillväxten även om det endast var en marginell skillnad jämfört med bidraget från hushållens konsumtion. Ökningen motsvarar 1,0 procentenheter av den faktiska BNP-tillväxten på just 1,0 procent¹. Bidraget är inte rensat för importinnehåll – efter att investeringarna schablonmässigt har rensats för importinnehåll sjunker investeringarnas bidrag till 0,3 procentenheter.

Leasing av främst bilar samt investeringar i lokaler bakom investeringsökningen

Trots en hygglig tillväxttakt ser den grund som investerings-tillväxten baserar sig på något mindre stabil ut än tidigare. Ökningen dominerades av finansiell leasing. Till följd av en mycket kraftig ökning stod leasing för 4,4 procentenheter av den totala investeringsökningen på 5,6 procent. Investeringar i byggnader, andra än bostäder, och anläggningar fortsatte att öka kraftigt och gav också ett tydligt bidrag till investeringsökningen med 1,4 procentenheter. Samtidigt hölls ökningen tillbaka av maskininvesteringarna, exklusive leasing, som för första gången sedan första kvartalet 2004 minskade tydligt och drog ner den totala utvecklingen med 1,3 procentenheter.

Leasing hade en mycket hög ökningstakt under första kvartalet. Ökningstakten i sig var dock inte anmärkningsvärd då utvecklingstalen emellanåt kan var mycket stora både i positiv och i negativ riktning. Det anmärkningsvärda ligger snarare i att leasingens andel av de totala fasta bruttoinvesteringarna, mätt i löpande priser, har stigit från knappt 10 till drygt 13 procent. Det är, med nästan 3 procentenheters marginal, den högsta andelen sedan 1993.

I leasingbegreppet inkluderas leasing av såväl bilar som maskiner, men där billeasing utgör den klart största delen. Med andra ord ligger billeasing bakom större delen av ökningen i fasta bruttoinvesteringar².

Delas investeringarna istället upp efter typ utan hänsyn

tagen till om de är införskaffade via egna inköp eller leasing blir det ännu tydligare att det inte längre är maskininvesteringarna som håller uppe investeringstakten. Transportmedel ökade med 20,3 procent mot 2,0 procent för maskiner och inventarier. Vidare uppvisade investeringar i programvaror en fortsatt hygglig tillväxt med 4,0 procent medan avmattningen inom bostadsinvesteringarna har fortsatt.

Bostadsinvesteringarna hölls främst tillbaka av nybyggnationer av flerbostadshus som efter att ha mattats av under hela förra året nu även slog över till en minskning under första kvartalet. Nybyggnad av småhus samt ombyggnad av flerbostadshus ökade fortfarande, men avmattningen har fortsatt även där. Enda ljuspunkten på bostadssidan var ombyggnad av småhus där ökningstakten fortsatte på samma höga nivå som under 2007. Även för övriga byggnader ser det fortsatt ljust ut och inga tendenser till avmattning märks.

Tendensen till en avmattning i bostadsinvesteringarna kunde ses i statistiken över beviljade bygglov som vände till en minskning redan i början av 2007. Under första kvartalet i år visar byggloven dock tecken på en viss ljusning. Byggloven för lokaler visar en oförändrad ökningstakt sedan fjärde kvartalet och för bostäder och fritidshus har fjolårets accelererande minskningar nu vänt till en ökning. Än så länge rör det sig dock bara om ökning under ett kvartal samtidigt som det sista kvartalet för byggloven genomgående är osäker.

Investeringsstillväxten allt mer tjänstebaserad

Näringslivets investeringar fortsatte att mattas av och ökningen uppgick till 5,5 procent vilket delvis komparerades av att de offentliga investeringarna ökade investeringstakten till 6,1 procent till följd av stora investeringar inom staten. Orsaken till den allt svagare ökningen av näringslivets investeringar var främst att den tidigare så pålitliga investeringsökningen inom tillverkningsindustrin byttes mot en minskning med 3,3 procent. Utöver det växlade även investeringarna inom både gruvindustrin och energisektorn ner betydligt och de ökade under första kvartalet med, i sammanhanget måttliga, 7,0 respektive 3,0 procent. Istället har investeringsstillväxten skiftat tyngdpunkten mot tjänstesidan som uppvisar kraftiga ökningstal inom bland annat handeln och företagstjänster. Investeringsnivå i de båda branscherna motsvarar nivån inom hela tillverkningsindustrin.

Den svagare utvecklingen inom tillverknings- respektive gruvindustrin har skett trots att kapacitetsutnyttjandet ligger oförändrat på en mycket hög nivå. Det rör sig dock än så länge bara om ett kvartals nedgång för tillverkningsindustrin. Samtidigt kan det sägas att "kapacitetstaket", som kapacitetsutnyttjandet relaterar till, i viss mån är ett relativt begrepp.

¹ Kalenderkorrigerat uppgick BNP-tillväxten till 2,2 procent jämfört med motsvarande kvartal året innan.

² I billeasing och bilinvesteringar ingår såväl personbilar som lastbilar, bussar och släp.

Fasta bruttoinvesteringar

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2007		2008			
	Helår	1 kv	2 kv	3 kv	4 kv	1 kv
Näringslivet	493	11,2	10,8	6,0	7,4	5,5
Tillverkningsindustri	89	3,1	16,8	8,3	7,7	-3,3
Energisektor	41	29,5	15,8	3,1	15,2	3,0
Tjänsteproducenter ¹	175	9,9	11,2	4,4	6,5	11,3
Företagstjänster	40	12,8	16,0	8,7	17,1	16,5
Offentliga myndigheter	89	5,2	2,3	5,1	2,0	6,1
Stat	42	-3,7	-10,4	2,0	-3,2	12,4
Kommuner	47	15,9	17,7	7,9	6,7	-0,2
Totalt	582	10,4	9,5	5,9	6,4	5,6
Maskiner	186	11,3	17,7	10,0	9,2	2,0
Transportmedel	54	19,3	12,8	-6,2	0,2	20,3
Bostäder	103	12,8	9,9	7,5	4,7	2,6
Övriga byggnader	144	7,5	1,8	3,0	7,4	7,6
Programvaror m.m.	95	3,4	4,8	6,7	2,9	1,9

Källa: Nationalräkenskaperna

Investeringsenkäten för maj visar att trots den allt svagare utvecklingen de senaste kvartalen är industrin fortsatt optimistisk beträffande investeringarna under helåret 2008 och volymen väntas öka med 8 procent. Det är dock en nedrevidering jämfört med februarienkäten. I löpande priser redovisar de flesta industribranscher däremot oförändrade eller ökade investeringsplaner för helåret jämfört med planerna i februari. Nedrevideringen är isolerad till transportmedelsindustrin som har minskat ner sina planer drastiskt och väntar sig till och med en något lägre investeringsnivå än under 2007 vilket sammanfaller med att branschen har fått

signaler om en vikande internationell efterfrågan. Energisektorn räknar däremot med fortsatt kraftiga ökningarna medan byggsektorn väntar sig en oförändrad nivå liksom förra året. Det starka första kvartalet till trots ger tjänstesidan en bild av att det ser fortsatt svagt ut under helåret med nästan bara oförändrade eller minskande nivåer. Undantaget är fastighetsbolagen där ökningarna ser ut att fortsätta om än i en betydligt långsammare takt än under fjolåret.

Stor negativ effekt från lagerinvesteringar

Efter en mindre, negativ, BNP-effekt från lagren under fjärde kvartalet hade lagren återigen en betydande effekt på BNP-tillväxten under första kvartalet motsvarande -1,1 procentenheter. Både industrin och handeln hade en negativ påverkan på tillväxten, i övrigt var lagerpåverkan på BNP-utvecklingen marginell. För industrins lager av produkter i arbete samt färdigvaror och detaljhandels lager berodde den negativa effekten på att lageruppbyggnaden var av en mindre omfattning än under första kvartalet i fjol. För industrins lager av insatsvaror och partihandels lager berodde den negativa effekten däremot på att det även skedde en faktisk lageravveckling att jämföra med fjolårets första kvartal då båda lagertyperna byggdes på.

Kontaktperson: Tomas Thorén, 08-506 941 46

¹ Exklusive fastighetsförvaltning

Tillväxt i Norden

Produktivitet och konkurrens viktiga för prisutvecklingen i Norden

Tillväxten har varit relativt god i alla de nordiska länderna under perioden 1993–2006. Allra bäst växte bruttoproduktion i Finland följt av Sverige, därefter Norge och sist Danmark. Skillnaden i den teknologiska utvecklingen, eller multifaktorproduktiviteten, verkar vara den viktigaste förklaringen till dessa skillnader i tillväxt mellan länderna. Det verkar som om det teknologiska utbytet mellan länderna och mellan dem och världsmarknaden är omfattande, eftersom det finns ett starkt samband mellan multifaktorproduktiviteten branschvis i de olika länderna och det nordiska genomsnittet. Den öppenhet som präglar de nordiska marknaderna, mätt som import- och exportandelar, verkar kunna bidra till förklaringen av de branschvisa skillnader i prisutvecklingen som inte kan förklaras av deras teknikutveckling.

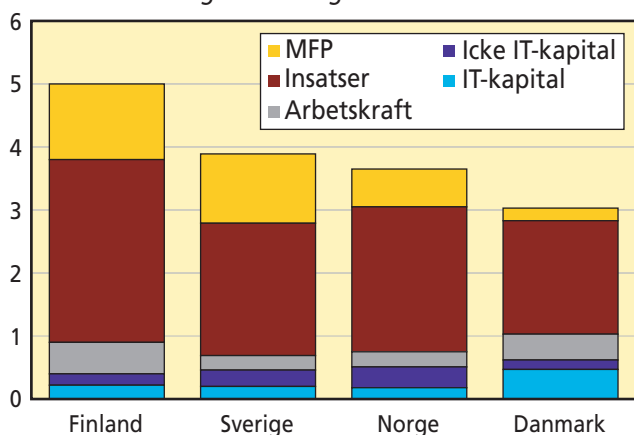
Det finska näringslivet har växt mest

Efter den ekonomiska krisen som drabbade Sverige och Finland hårt i början av 1990-talet verkar alla de nordiska länderna ha åtnjutit ett drygt decennium av god tillväxt¹. Tillväxten i näringslivets bruttoproduktion, eller försäljning, var starkast i Finland följt av Sverige, Norge och slutligen Danmark. Den danska ekonomin, som är småföretagsdominerad, verkar ha varit mycket robust och stått emot kriser som drabbat andra länder hårt. Den dramatiska utvecklingen som de högteknologiska branscherna uppnått i globaliseringens tid har dock mer gynnat länder som Finland och Sverige som har en större närvaro av högteknologi och stora multinationella företag vilket inte är fallet för Danmark.

¹ Detta är en sammanfattning av en rapport som SCB skrivit på uppdrag av det nordiska rådet. Hans-Olof Hagén och Tomas Skytesvall; "Growth in the Nordic business sector" <http://www.norden.org/pub/sk/showpub.asp?pubnr=2008:503>

Genomsnittlig tillväxt av bruttoproduktion i de nordiska länderna 1993–2006

Uppdelad på olika tillväxtkomponenter
Procentuell årlig förändring

Källa: Nordiska rådet

Även om Finland växt med 5 procent per år i genomsnitt jämfört med Danmarks 3 procent verkar landet ha mist lite av dynamiken under de allra sista åren av perioden 1993–2006. De varuproducerande delarna har utvecklats mycket starkt i såväl Finland som i Sverige, men de tjänstproducerande delarna i både Norge och Danmark övertrumpade tillväxten i motsvarade svenska branscher. I de sistnämnda länderna växte tjänsteproduktionen mer än varuproduktionen vilket kontrasterar mot utvecklingen i Finland och Sverige där det omvända förhållandet gällde.

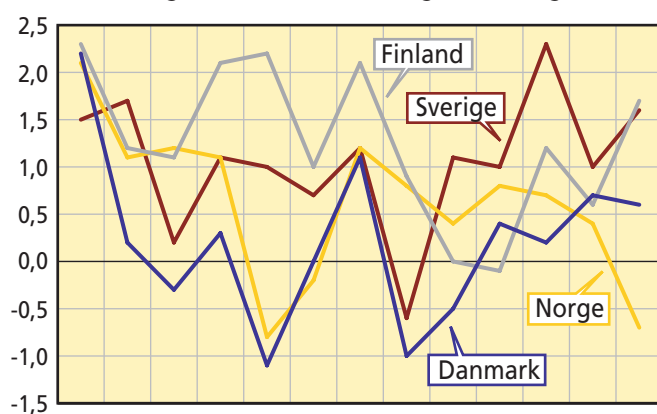
I diagrammet är tillväxten uppdelad på olika tillväxtfaktorer. För att producera det de säljer behöver företagen köpa olika insatser av varor, tjänster och energi från andra företag. De behöver också kapital, såväl IT-kapital som kapital av andra typer som byggnader, transportmedel och maskiner. Slutligen behöver de människor som arbetar i företagen. Denna arbetskraftsinsats har här justerats för förändringar i kvalitet. Med kvalitet menas vad arbetsmarknaden betalar för – i första hand utbildning och erfarenhet.

Tillväxten i dessa produktionsfaktorer viktas med vad företagen betalar för respektive produktionsfaktor i respektive bransch. När tillväxten i bruttoproduktion jämförs med detta mått på den totala insatsen av produktionsfaktorer uppstår en i regel en differens. Denna i regel positiva differens benämns multifaktorproduktivitet. Den utgör ett mått på den ökade kunskap som gör produktionen relativt effektivare eller bättre, genom innovationer på såväl varu- som tjänstesidan. Bland de senare kan nämnas olika sätt att organisera produktion, distribution och marknadsföring. Multifaktorproduktiviteten benämns trots detta ofta den teknologiska utvecklingen. De branscher som har de högsta tillväxttalen är dock också sådan där produktinnovationer är dominerande. När man värderar dessa mått är det dock nödvändigt att ta hänsyn till att multifaktorproduktiviteten utgör en residual mellan många olika faktorer, vilket gör att mätfelet i dessa påverkar måttet.

I alla fyra länderna var den ökade insatsen av varor, tjänster och energi den i särklass viktigaste tillväxtfaktorn. När det

gäller kapitalinsatsens betydelse för tillväxten låg det danska näringslivet främst. Denna position beror främst på den stora insatsen av IT-kapital. Den hade mer än dubbelt så stor effekt som i de övriga länderna.

Tillväxttakt för MFP i de nordiska länderna Hela näringslivet. Procentuell årlig förändring

Källa: Nordiska rådet

Data t.o.m. 2006

Även när det gäller insatsen av humankapital låg Danmark i topp även om Finland var marginellt ännu starkare. Finland var därigenom det enda land där insatsen av arbetskraft var en viktigare förklaring till tillväxten än kapitalinsatsen.

I diagrammet visas den utvecklingsbana som tillväxten i multifaktorproduktivitet har följt i de nordiska länderna. I genomsnitt över perioden 1993–2006 så växte produktiviteten mest i det finska näringslivet eller med 1,2 procent per år, varefter det svenska näringslivet följde strax efter med 1,1 procent. Produktivitetstillväxten i det norska näringslivet var väsentligt lägre eller drygt hälften så stor medan Danmarks tillväxt bara nått upp till strax över nollinjen..

Teknisk utveckling och konkurrens

Multifaktorproduktivitet (MFP) är som nämnts ofta benämnd teknisk utveckling. Detta innebär att det underförstått är frågan om olika innovationer som är den drivande kraften för produktivitetens utvecklingen. Centrala faktorer för förstärkningen av innovationsprocessen är, förutom skapande av en innovationsvänlig miljö, forskning och utveckling, IT-användning samt humankapital.

Om ett enskilt företag arbetar på en perfekt konkurrensmarknad antas att, efter att företaget fått betalt för sina innovationsutgifter, alla vinster av den tekniska utvecklingen går till dess köpare. För de flesta företag som arbetar i högteknologiska branscher är det dock inte riktigt den verklighet de befinner sig i, även om konkurrensen kan vara mycket hård. Om ett företag är verkligt innovativt och inte bara spenderar mycket pengar på FoU och har produktfokus så lyckas det förbättra värdet på sina varor och tjänster. Om det är mer processinriktat så utvecklar det effektivare produktions- eller distributionsmetoder. Om företaget är monopolist eller enbart har vissa monopolliknade krafter genom patentskydd, sin storlek eller genom att vara först på marknaden, kan det få en mycket stor avkastning på sina innovationer. Däremot kan företag med en väsentligt mindre marknadsmakt på

grund av mycket hård konkurrens förvänta sig en relativ begränsad ersättning för sina ansträngningar. Det mesta av de samhälliga vinsterna av innovationen går då till företagets och konkurrenternas kunder. Marknaderna för IT-varor och IT-tjänster är ett exempel där bägge dessa extremalternativ är vanligt förekommande. De flesta av dessa marknader utmärks av en mycket häftig konkurrens där ett företags innovationsförmåga inte garanterar stora vinstmarginaler. Generellt sett är det kunderna, oberoende av om de utgörs av företag eller enskilda konsumenter, som har fått den allra största delen av de vinster som innovationerna har skapat genom bättre produkter och lägre priser.

In en bransch som är mindre dynamisk kan inte kunderna förvänta sig fallande priser även om konkurrensen är mycket hård. Men om en marknad genomgår drastiska förändringar, genom att den öppnas upp mot internationell konkurrens eller stora förändringar i de nationella regleringarna, kan de relativa priserna under en tid falla även om antalet innovationer är relativt begränsat. Ett sådant exempel är den svenska matmarknaden – med detta uttryck menas hela kedjan från bonden till konsumenten.

Under de allra första åren av 1990-talet så minskade de kommunala regleringsmöjligheterna för livsmedelshandeln. Detta ledde till en ökad konkurrens i detaljhandelsledet. När sedan Sverige blev medlem i den europeiska unionen 1995 så utsattes plötsligt såväl jordbruket som livsmedelsindustrin för europeisk konkurrens. Under de senaste åren har också nya aktörer kommit in på den marknad som utgörs av den kraftigt koncentrerade livsmedelshandeln. Allt detta har lett till mer intensiv konkurrens i hela matkedjan. Resultatet kan avläsas i konsumentprisets utveckling. Under 1980-talet ökade livsmedelsdelen av konsumentprisindex med 0,7 procentenheter snabbare per år än hela indexet, medan det därefter fram till de allra senaste åren ökat 1,7 procentenheter långsammare. Det finns alltså två starka krafter som påverkar efterfrågan och utbud och därmed priserna; *teknisk utveckling och konkurrens*.

En hög teknisk utveckling är viktig men så är också internationell konkurrens

Det är en ständig kamp mellan producenter och konsumenter om hur stor del av den ökade kakan som teknikutvecklingen ger respektive grupp. Denna kamp bedrivs också mellan länder. Om till exempel ett land producerar mycket IT-hårdvara så kan det få en hel del vinster i form av en högre bruttonationalinkomst. Detta är dock självklart bara rätt i volymtermer, men inte lika självklart om man räknar i löpande priser. Utbytet mellan länder sker dock i löpande priser.

Om ett land har balans i sina utrikes affärer så gäller detta i faktiska priser och inte i konstanta priser. Ett land måste betala sin import med det antal euro, dollar, pund, kronor och yen som de får för sin export. Därför är växelkurser och faktiska priser av stor betydelse för en nations inkomst och köpkraft. Om den internationella konkurrensen är så hård att den egna nationens företag måste sälja sina produkter

till lägre priser än de kunde få ut föregående år, så kan de inte betala lika mycket till sina anställda och ägare som de annars skulle ha kunnat. Det betyder att dessa i sin tur inte kan köpa lika mycket varor från andra länder som de hade kunnat göra om dessa företag behållit priserna från föregående år.

I handelskampen mellan länder är det som alltid bäst att kunna sälja så dyrt som möjligt och köpa så billigt som möjligt. Om ett lands export domineras av högteknologiska varor som säljs i en mycket hård internationell konkurrens, så tillfaller en stor del av vinsterna som skapats av en hög tillväxt av dess multifaktorproduktivitet köpare i andra länder. Det är å andra sidan en klar vinst för ett land att producera varor med en hög tillväxt i multifaktorproduktiviteten eftersom denna del av produktionstillväxten inte har krävt någon ökad insats av produktionsfaktorer, och en liten vinst är alltid bättre än ingen vinst alls. Men de länder som har en begränsad produktion av högteknologisk produktion kan dock tillgodoräkna de vinster som alla länder får av att importera mycket högteknologiska varor och tjänster som säljs i hård konkurrens. Danmark är ett exempel på en sådan nation.

Det teknologiska utbytet mellan de Nordiska länderna och med resten av världen

De avgörande testerna om de nordiska marknaderna är en del av den globala ekonomin är om priserna och multifaktorproduktivitet rör sig på samma sätt i de nationella marknaderna, det vill säga om samma branscher har en snabb respektive långsam produktivitet- och prisutveckling.

För att testa den första av dessa hypoteser har skapats en enkel korrelationsmatris mellan de branschvisa multifaktorproduktiviteten i varje land och det nordiska genomsnittet. Denna hypotes blir bekräftad då korrelationen är starkt signifikant för alla nordiska länder. Korrelationskoefficienterna ligger mellan 0,6 och 0,8. De individuella korrelationerna mellan länderna parvis är också signifikanta med två undantag. De svenska och norska branscherna verkar skilja sig för mycket åt liksom den finska och danska. Generellt verkar de strukturella skillnaderna mellan ländernas näringsliv slå igenom i dessa korrelationer. Det finns dock ett undantag och det är att det danska näringslivet verkar hänga väl ihop med två andra nordiska länder med en helt annan näringslivsstruktur.

Korrelation mellan den genomsnittliga branschvisa MFP-tillväxten

	Norden	Danmark	Norge	Finland	Sverige
Norden	1,00	0,79	0,64	0,60	0,72
Danmark	0,79	1,00	0,35	0,17	0,42
Norge	0,64	0,35	1,00	0,27	0,19
Finland	0,60	0,17	0,27	1,00	0,44
Sverige	0,72	0,42	0,19	0,44	1,00

Källa: Nordiska rådet

Det finns också ett starkt ekonomiskt samband mellan de nordiska ländernas ekonomier eftersom motsvarande korrelationsmatris för prisutvecklingen ger liknade resultat. Där

är alla länder starkt korrelerade med det nordiska genomsnittet, men inte alla länder med varandra.

Slutligen genomförs också en test av hypotesen om att teknikutveckling och konkurrens kan förklara något av den relativa prisutvecklingen i de nordiska länderna. För Finland och Sverige fanns också data för den nationella koncentrationen som kunde användas tillsammans med indikationer på den internationella konkurrensen i form av import- och

exportandelar. Förutom multifaktorproduktiviteten utnyttjades också data över IT-intensiteten och FoU-intensitet som indikationer på teknikutvecklingen. Alla dessa variabler utom koncentrationsmättet blev signifikant och alla hade rätt tecken, det vill säga teknisk utveckling och konkurrens verkar hämmande på prisutvecklingen.

Kontaktperson: Hans-Olof Hagén, 08-506 944 66

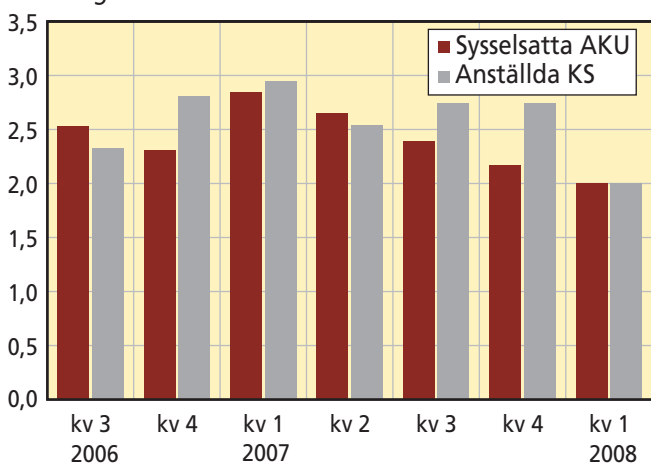
Arbetsmarknad

Fortsatt positiv arbetsmarknad

Utvecklingen på arbetsmarknaden inleddes med ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet under första kvartalet. Ökningstakten är nu lägre och tillväxttoppen tycks passerad. Även ökningstakten av antalet lediga jobb ser ut att dämpas. Enligt den individbaserade Arbetskraftsundersökningen (AKU) ökade antalet sysselsatta i åldern 15–74 år med 88 000 personer eller 2,0 procent jämfört med första kvartalet 2007. Samma ökning noterades för antalet anställda enligt den företagsbaserade kortperiodiska sysselsättningsstatistiken (KS). Arbetslösheten var enligt AKU 6,3 procent jämfört med 6,8 procent för ett år sedan.

Sysselsatta och anställda

Procentuell förändring från motsvarande kvartal föregående år

Källa: AKU och företagsbaserad arbetsmarknadsstatistik Data t.o.m. första kvartalet 2008

Fortsatt sysselsättningsökning och fler fast anställda

Enligt AKU ökade antalet sysselsatta i åldern 15–74 år med 88 000 personer, eller 2,0 procent jämfört med motsvarande kvartal 2007. Totalt var 4 520 000 personer sysselsatta.

Sett till ålder var ökningen särskilt stor för ungdomar i åldern 15–24 år, där ökningen var 5,8 procent eller 26 000

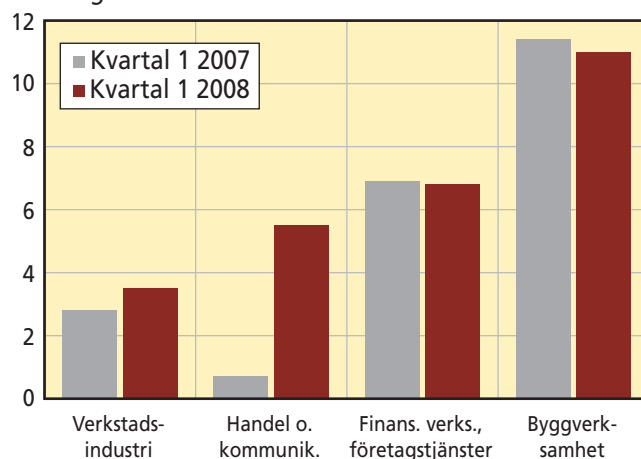
personer. Sedan mitten av 2006 har ökningen för ungdomar varit mycket stark med 25 000–50 000 fler sysselsatta per kvartal jämfört med motsvarande kvartal ett år tillbaka, vilket troligen hänger samman med de stora ungdomskulor som de senaste åren kommit ut på arbetsmarknaden samtidigt som antalet lediga platser blivit fler. Ökningen av antalet sysselsatta var jämnt fördelad bland män och kvinnor och gällde personer med fast anställning.

Både AKU och KS visade på en ökning i den privata sektorn. Enligt AKU var ökningen statistiskt säkerställd i byggverksamhet, verkstadsindustrin samt inom företagstjänster (inklusive finansiell verksamhet). KS visade även uppgångar inom parti- och detaljhandel samt hotell och restauranger.

Branscher där de fast anställda ökat de senaste åren, enligt AKU, är byggverksamhet, företagstjänster (inklusive finansiella tjänster), verkstadsindustri och handel och kommunikationer. Diagrammet beskriver hur stora förändringarna av de fasta anställningarna varit inom dessa branscher det första kvartalet respektive år.

Fast anställda fördelade per bransch

Procentuell förändring från motsvarande kvartal föregående år

Källa: Arbetskraftsundersökningen

Arbetade timmar ökade

Antalet arbetade timmar var enligt AKU i genomsnitt 140,7 miljoner timmar per vecka. Det är en minskning jämfört med första kvartalet 2007 då det var 143,4 miljoner timmar. Korrigerat för olikheter i helgdagar (påsk), semesterledighet och liknande blev det en ökning med 2,9 procent.

Färre arbetslösa

Under första kvartalet var antalet arbetslösa i åldern 15–74 år i genomsnitt 302 000 personer eller 6,3 procent av arbetskraften. Detta innebär en minskning med 21 000 personer eller 0,5 procentenheter jämfört med samma period förra året. Av de arbetslösa var 93 000 heltidsstudenter som sökt och kunnat ta arbete. Antalet och andelen arbetslösa har minskat bland männen. Utrikes födda har en betydligt högre arbetslöshet 12,0 procent, jämfört med 5,3 procent bland inrikes födda.

Fortsatt många lediga jobb

Enligt *Konjunkturstatistik över vakanser (KV)* fortsatte ökningen av antalet lediga jobb detta kvartal. Under första

kvartalet 2008 fanns det drygt 47 500 lediga jobb i den privata sektorn och totalt på den svenska arbetsmarknaden fanns det drygt 57 200 lediga jobb. I jämförelse med för ett år sedan är det en ökning på ca 9 procent respektive 8 procent.

Den akuta arbetskraftsbristen ökade

Den akuta arbetskraftsbristen vilken mäts i antalet vakanser ökade med 15 procent till drygt 20 600 i den privata sektorn vilket innebär att 43,3 procent av de lediga jobben var vakanta och kunde tillträdas omedelbart. Inom branscherna företagstjänster (inklusive finansiell verksamhet) respektive byggverksamhet var motsvarande siffra 51,7 procent respektive 47,6 procent. Totalt fanns det nästan 1 900 vakanser inom byggverksamhet och nästan 7 800 vakanser inom företagstjänster (inklusive finansiell verksamhet).

Kontaktpersoner: Raitis Sedlenieks, 08-506 948 88 och Alexandra Kopf Axelman, 08-506 943 51.

Offentliga pensioner

Klarare bild av pensionsskulden

Skulder för framtida offentliga pensioner, som inte backas upp av öronmärkta tillgångar, redovisas inte i de nuvarande nationalräkenskaperna. Detta kan ge en överdrivet positiv bild av uthålligheten i de offentliga finanserna, särskilt i länder med en ogynnsam befolkningspyramid. En förändring är dock på gång. I samband med översynen av de internationella rekommendationerna för nationalräkenskaperna (SNA) har ett förslag tagits fram som syftar till större transparens och bättre jämförbarhet när det gäller den statistiska redovisningen av pensioner. Innebörden i förslaget är att ofonderade, förmånsbestämda system för offentliga pensioner ska likställas med avgiftsbestämda pensioner och pensionssystem i den privata sektorn. I samband med utredningsarbetet inom EU har gjorts vissa mycket preliminära kalkyler av de utestående skulderna för några undersökta länder. Dessa visar på skulder i storleksordningen 200–300 procent av BNP.

Redovisningen av pensioner i national- och finansräkenskaperna (fortsättningsvis NR) kommer att ändras, eller mer korrekt utökas. Ändringen motiveras framför allt av två saker. Dessa är för det första demografin (åldrande befolkning) och dess befarade effekter på de offentliga finanserna. För det andra är det de stora skillnaderna mellan främst EU och länderna USA, Kanada och Australien när det gäller

andelen tjänstepensioner och allmänna pensioner (socialförsäkring). De nuvarande reglerna (SNA och ESA) innebär att jämförelser blir missvisande. Länder med stort inslag av tjänstepensioner missgynnas vid bedömningar av exempelvis hållbarheten i de offentliga finanserna.

För närvarande gäller att de implicita skulder den offentliga sektorn har för kommande åtaganden inte tas upp i NR. Det handlar om dels de offentliganställdas tjänstepensioner, dels de allmänna pensionssystemen. Här finns en skillnad mot de privata pensionerna där försäkringsbolag med flera redovisar försäkringstekniska skulder i balansräkningarna, oavsett om systemen är avgiftsbestämda, förmånsbestämda respektive fonderade, ofonderade.

Att pensionsåtaganden inom socialförsäkringen inte skuldförs i den offentliga sektorn är inte särskilt konstigt. De flesta åtagandena är förmånsbestämda så kallade "pay as you go" system, PAYG. Dessa innebär i princip att årets premier och avgifter används för de löpande pensionsutbetalningarna under samma period. Nivån på pensionerna kan bestämmas av antal tjänsteår, intjänad lön, slutlön eller baseras på en formel eller poängsystem. Vidare innebär PAYG att pensionssystemen kan vara uttryck för politiska ambitioner rörande omfördelning av inkomster mellan grupper av individer och mellan generationer. Dessutom är minst viktigt, villkoren kan ändras genom politiska beslut. Man kan också

fråga sig varför bara pensioner? Även andra offentliga demografiskt relaterade åtaganden (vård, skola, omsorg), kan ha konsekvenser för de offentliga finanserna på sikt. Så brukar till exempel överskottsmålet i de offentliga finanserna motiveras med just detta. Dessutom finns problemet med att göra godtagbara uppskattningar av de implicita skulderna i socialförsäkringssektorn.

Trots dessa tveksamheter har ändå gjorts bedömningen att det är bättre att beakta den offentliga sektorns utestående pensionskulder i NR än att fortsätta som hittills.

Kompromiss bäddar för utökad redovisning

Frågan om beräkning och redovisning av pensionskulder har behandlats i ett antal internationella organisationer och länder i första hand IMF, USA:s Bureau of Economic Analysis, BEA, Eurostat och ECB. Sverige, SCB har deltagit i samtliga arbetsgrupper. Arbetet har utmynnat i en kompromiss. Denna innebär att begrepp och definitioner inom området klargjorts och framför allt att en ny tabell tagits fram, den så kallade Supplementary Table.

De nya internationella rekommendationerna och reglerna syftar rill att minska skillnaderna mellan privata och offentliga pensioner i statistikredovisningen. De nya rekommendationerna SNA Update väntas träda i kraft först 2014.

Bokföring och redovisning av försäkringar och pensioner i NR är komplicerad. Det finns ett stort antal begrepp inom området. Här redogörs för några som är centrala för den fortsatta framställningen. Tre olika typer av pensioner brukar identifieras. Offentliga allmänna pensioner, tjänstepensioner och privata pensioner. Försättningsvis beskrivs offentliga allmänna pensioner och tjänstepensioner för offentliganställda.

Avgiftsbestämda och förmånsbestämda system

Förenklat gäller att alla avgiftsbestämda fonderade "pension schemes"¹, det vill säga där pensionsutbetalningarna är direkt beroende av värdet på de fonder som byggts upp, redovisas med både tillgångar och skulder i räkenskaperna. Tillgångarna är för det mesta värdepapper och andra finansiella instrument samt eventuellt andra tillgångar. Skulderna är nuvärdet av de åtaganden som pensionssystemen har mot förmånstagarna. Oftast råder identitet mellan tillgångar och skulder i dessa system. Exempel på avgiftsbestämda, fonderade system är privata pensioner, vissa tjänstepensioner och premiepensionen, PPM. Alla avgiftsbestämda system redovisas fullt ut i NR:s "core accounts", som är de konton som påverkar BNP och andra centrala aggregat.

I förmånsbestämda system är värdet av de utestående pensionskulder bestämda av andra variabler/faktorer än de eventuella tillgångar som tillhör systemet. En viktig skillnad mellan privatanställdas förmånsbestämda tjänstepensioner

och motsvarande för de offentliganställda är att de privatans pensionsfordringar bokförs i NR "core", men inte de offentliganställdas.

Den svenska inkomstpensionen

Kombinationer av avgifts- och förmånsbestämda system förekommer. Inkomstpensionen (IP) i det svenska allmänna pensionssystemet är ett exempel på ett så kallade NDC-system (notional defined contribution). Inkomstpensionen är avgiftsbaserad men samtidigt i grunden ett PAYG-system där formeln för bestämning av den utestående pensionskulden respektive hushållens pensionsfordringar utformats som en balansräkning med tillgångar och skulder. Merparten av fonderna är fiktiva men även en anseilig buffert (AP-fonderna) spelar roll för nivåerna på pensionskulder/fordringarna. Avgifterna till systemet är en fast andel (16 % av pensionsgrundande inkomst). Systemet är tekniskt sett så gott som helt finansiellt hållbart genom den så kallade balanseringsmekanismen. Om kvoten mellan nuvärdet av beräknade inkomster och utgifter primärt sjunker under 1 återställs denna genom att utgående pensioner reduceras ("bromsen" slår till). Den andra delen av det svenska allmänna pensionssystemet är PPM, ett renodlat avgiftsbästat, fonderat system. Detta ingår i sin helhet i NR "core".

Supplementary table

Den nya redovisningen av offentliga och offentliganställdas pensioner innebär att alla pensionskulder (åtaganden) visas i en tabell (Supplementary table). I tabellen ingår både de uppgifter som idag ingår i NR ("core") och uppgifter om ofonderade systems utestående skulder. Tabellen innehåller också variabler som förklarar förändringen i pensionskulder mellan två årsskiften.

Supplementary table

Omfattar tjänstepensioner och socialförsäkring

Pensionskulder	Privata	Off. DC	Off. DB	Off. DB	Soc. förs.	S:a
kolumn nr.	1	2	3	4	5	6
Ingår i NR ("core")	ja	ja	ja	nej	nej	
Ingående skuld						
+ Premier, avgifter						
+ Dir. avkastn.						
+ Värdeförändr.						
- Pensioner						
= Utgående skuld						

Kol 1 = privatanställdas tjänstepensioner

Kol 2 = offentliganställdas avgiftsbestämda, fonderade tjänstepensioner samt PPM

Kol 3 = offentliganställdas förmånsbestämda tjänstepensioner som redovisas i NR "core" (vanligt i USA, Kanada, Australien)

Kol 4 = offentliganställdas förmånsbaserade tjänstepensioner som inte redovisas i NR "core" (vanligt i EU)

Kol 5 = pensioner inom socialförsäkring, t.ex. den svenska inkomstpensionen (mest förekommande i EU)

¹ På engelska görs åtskillnad mellan "schemes" och "systems". På svenska saknas benämning för det förstådda. När begreppet system används avses i de flesta fall "schemes".

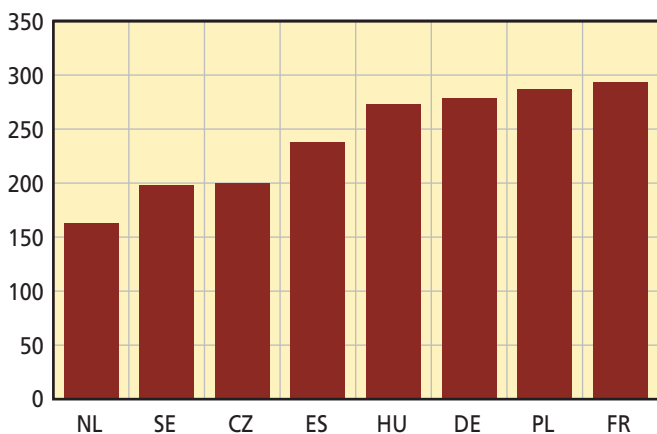
Stora pensionsskulder i EU

I samband med arbetet i Eurostat/ECB task force gjordes vissa indikativa kalkyler av nuvärdet av framtida pensionsåtaganden inom socialförsäkring för några länder. Freiburguniversitetet i Tyskland har gjort kalkyler utifrån de gemensamma antagandena 3 procent real diskonteringsränta och 1,5 procent reallöneutveckling. Dessa antaganden applicerades sedan på länderspecifika befolkningsdata uppdelade efter kön, uppgifter om sociala avgifter, pensioner, etc.

Kalkylerna avser pensionsskulder "accrued to date" men enligt två modeller. ABO (actual benefit obligation) visar skulden endast med hänsyn tagen till förväntad prisutveckling medan PBO (projected benefit obligation) tar hänsyn till förväntad reallöneutveckling. Resultaten, enligt PBO, som alltså ska tolkas med stor försiktighet, visas nedan.

Beräknade pensionsskulder. Socialförsäkring

År 2006. Procent av BNP

Källa: Eurostat och ECB

Nationella beräkningar skiljer sig ofta från resultaten ovan. Pensionsskulden i den svenska inkomstpensionen ligger klart högre än Freiburguniversitetets kalkyl. Detta beror på dels andra antaganden, dels att modellen att beräkna pensionsskuld är annorlunda. I den svenska inkomstpensionen är den så kallade avgiftstillgången (nuvärdet av framtida avgifter) central. Avgiftstillgången plus bufferten (AP-fonderna) motsvarar alltid värdet av den utestående pensionsskulden.

Kontaktperson: Bo Bergman, 08-506 945 42

Saltsjöbadskonferensen 2008:

IT och produktivitet

SCB arrangerar årligen en konferens för att utveckla Sveriges ekonomiska statistik.

Årets tema är IT och produktivitet.

Konferensen hålls på Grand Hotel i Saltsjöbaden den 22–23 oktober.

Mer information om konferensen, anmälningsformulär med mera finns på www.scb.se/saltsjobaden

Summary

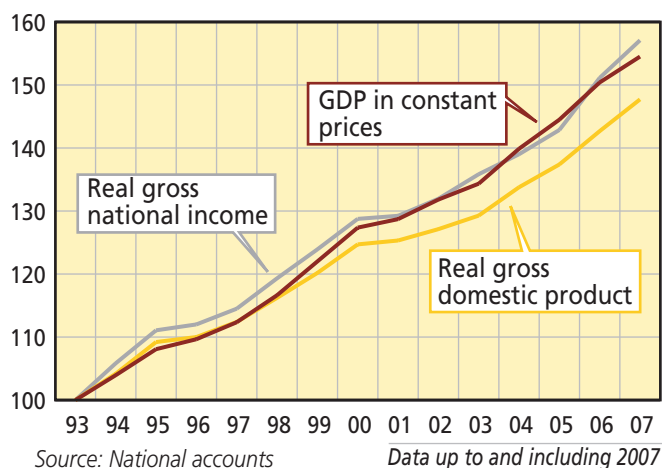
Low consumption reduced GDP growth

The downward trend that has been prevailing for GDP growth since the first half of 2006 was confirmed by the outcome for the first quarter of 2008. The calendar adjusted GDP was up 2.2 percent compared to the first quarter of 2007. The calendar effect was unusually large and held back GDP growth by 1.2 percentage points. Striking features were household consumption growth which was the weakest in three years and a clear tendency towards faster price increases than previously. Net exports of goods and services contributed positively to GDP growth for the first time since the fourth quarter of 2006, mostly due to slower import growth.

The actual GDP growth, non-adjusted for calendar effects, was 1.0 percent. The seasonally adjusted increase compared to the last quarter of 2007 was 0.4 percent. Consequently the first quarter this year was the weakest one since 2003.

Net exports contributed to GDP growth by 0.5 percentage points. This was mostly due to a slower growth of import of goods – to a lesser degree the reason was due to strong exports. The development of merchandising was markedly weaker than has been usual in recent years, while other exports of services grew at a comparatively fast rate. Terms of trade developed unfavourably. The strong price increases for energy goods and certain kinds of food products raised import prices which increased considerably more than export prices.

GDP in constant prices, real gross domestic product and real gross national income
Index 1993=100

Terms of trade has grown worse by slightly less than 2 percent compared to the first quarter last year. The Swedish GDP adjusted for the development of terms of trade has, during the last 15 years, grown at a slightly slower rate than GDP in constant prices. Real gross national income has on the other hand grown slightly faster and is most clearly visible over the last two years.

Household consumption increased rather slowly the first quarter. The growth by 2.0 percent compared to the first quarter of 2007 is the lowest growth rate since the first quarter of 2005. The contribution to GDP growth was 0.9 percentage points. A reason for the moderate rise may be the slower rise of real estate prices that has put restrictions on the available borrowing possibilities. Another reason could be stagnating and gradually reduced financial assets owned by households that have held back the tendency to consume. The gradually higher interest rates have also contributed to the slower consumption growth. The development of disposable income showed no remarkable features, but the growth rate slowed down a little. Real disposable income rose by 1.3 percent. The household savings rate showed a slightly downward tendency. General government consumption declined by a little more than 1 percent. The decrease was greatest among municipalities.

Gross fixed capital formation continued upwards at a comparatively fast rate during the first quarter. Investment growth was dominated by leasing, primarily of cars, and by investments in buildings, housing excluded. The increase can to a large extent be attributed to the service industries. Change in inventories held back GDP growth by slightly more than 1 percentage point, a much larger effect on GDP growth than usual.

From the last quarter of 2006 to the first quarter of 2007 labour productivity in the Swedish business sector fell by 0.8 percent. During the rest of 2007 very small productivity reductions were recorded for all quarters. This development came to an end in the first quarter of 2008, when productivity recovered and increased by 0.3 percent. This is still a low growth rate compared to the normal development during the last decade. Since 1993 the Swedish business sector has had a high growth rate for both labour productivity and multi-factor productivity. The development of multi-factor productivity in a Nordic perspective is presented in a thematic article.

Foreign trade is encumbered with different kinds of measuring problems. Conversion of exports and imports between different currencies is such a problem that can create discrepancies between different statistical surveys thus making statistics more difficult to interpret. A project that has been studying how multi-national enterprises are managing currency rates has been finished and the results obtained are presented in a thematic article.

In order to elaborate how pension schemes in general government affect the sustainability of public finances a proposal has been produced in the context of SNA Update. The new guidelines are described in a thematic article.

Ansvarig utgivare:

Monica Nelson Edberg

Frågor om innehållet i denna publikation kan ställas till:

Leif Munters, redaktör	08-506 945 09
Caroline Ahlstrand	08-506 943 33
Bo Bergman	08-506 945 42
Martin Daniels	08-506 942 64
Hans-Olof Hagén	08-506 944 66
Monica Nelson Edberg	08-506 945 66
Vera Norrman	08-506 943 04
Tomas Thorén	08-506 941 46

Medskribenter:

Alexandra Kopf Axelman, arbetsmarknad

Raitis Sedlenieks, arbetsmarknad

Grafisk form och webbpublicering:

Monica Andersson	08-506 943 62
Arne Orrgård	08-506 950 73

Förfrågningar kan även göras via e-post med adress: förnamn.efternamn@scb.se.

Sveriges ekonomi – Statistiskt perspektiv

ISSN 1653–3828

URN:NBN:SE:SCB-2008-A28TI0802_pdf (pdf)